

Bilder av samhörighet - teorier, ideal och praktik

Sanna Bang Olsson

Masteruppsats i socialt arbete
Socialhögskolan, Lunds universitet
Hösten 2014

Handledare: Malin Arvidson
Examinator: Anna Meeuwisse

Abstract

Author: Sanna Bang Olsson

Swedish title: Bilder av samhörighet - teorier, ideal och praktik

English title: Images of togetherness - theories, ideals and practice

Year: 2014

Supervisor: Malin Arvidson

Assessor: Anna Meeuwisse

The aim of this thesis was to examine images of togetherness and its practical roots in civil society. More specifically its aim was to find out how practitioners from the civil society themselves perceive and define the concept of togetherness and how they strive to create togetherness in their field of work. Also, its aim was to examine different ways of understanding the concept of togetherness. This was done through a qualitative case study in which a local actor from the civil society - Sofielunds Folkets Hus in Malmö - constituted the arena. The theoretical concepts bonding/bridging and qualitative/quantitative social capital was used to analyze the empirical data. Durkheim's concept of mechanical and organic solidarity was also used to help understand different types of togetherness. The analysis was divided into three different themes: the definition of togetherness and how it's created, togetherness as a concept and the various forms of togetherness, and togetherness and equality - a paradox? As a conclusion the result can be seen as having points of contact with Putnam's theory of how social capital is created. Also, togetherness can be understood when the concept is broken down into the different forms of bonding/bridging and qualitative/quantitative social capital and mechanic/organic solidarity. Furthermore, there seems to be a contradiction between bonding/qualitative and bridging/quantitative forms of togetherness, where bridging/quantitative togetherness seems harder to create, even though this is what Sofielunds Folkets Hus is aiming to do. In the desire for a more equal society, where people are healthier, togetherness is often seen as an important ingredient. But could it be that some forms of togetherness result in less equality?

Keywords: Togetherness, civil society, social capital, Putnam, Rothstein, Durkheim

Svenska nyckelord: Samhörighet, civilsamhälle, socialt kapital, Putnam, Rothstein, Durkheim

Förord

Det har varit en stundtals mödosam process, men nu sitter jag här med en färdigskriven masteruppsats. Först och främst vill jag rikta ett stort tack till min handledare Malin Arvidson. Tack för ditt fina stöd, våra goda samtal och din mycket välbehövliga uppmuntran!

Tack också till Erik för din kärlek och förståelse under de mörka vinterkvällar då du lämnades ensam.

Sist men inte minst, och något okonventionellt, vill jag tacka mig själv för att jag inte gav upp trots heltidsarbete, graviditetströtthet och allmänna tvivel på min egen förmåga. Tack Sanna!

/Sanna Bang Olsson

Malmö, januari 2015

Innehållsförteckning

1 Inledning och problemformulering	6
1.1 Syfte	8
1.2 Frågeställningar	8
1.3 Uppsatsens disposition	9
2 Tidigare forskning	9
2.1 Kort om begreppsdefinitioner	9
2.2 Civilsamhället i Sverige	10
2.3 Civilsamhället i Malmö	13
2.4 Tillit och det sociala kapitalet	15
2.4.1 Mer om socialt kapital	17
2.4.1.1 Individuellt och kollektivt socialt kapital	20
2.4.2 Tillit på lokalsamhällenivå	20
2.5 Varför begreppet samhörighet?	21
3 Teori	23
3.1 Putnam och det sociala kapitalet	24
3.2 Rothstein, socialt kapital och de offentliga institutionerna	26
3.3 Durkheim om mekanisk och organisk solidaritet	28
3.4 Putnam, Rothstein och Durkheim tillsammans	30
4 Metod	31
4.1 Avgränsningar	31
4.2 Fallstudie som metod	32
4.2.1 Intervjuer - urval och tillvägagångssätt	32
4.2.2 Observationer - urval och tillvägagångssätt	34
4.2.3 Analys av verksamhetsberättelser - urval och tillvägagångssätt	36
4.3 Analysens tillvägagångssätt	37
4.4 Metodologisk medvetenhet - studiens validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	39
4.5 Etiska överväganden	41
5 Resultat	42
5.1 Om Sofielunds Folkets Hus	43
5.1.1 Den lokala omgivningen	45
5.2 Resultat av intervjuer	46
5.2.1 Att definiera samhörighet	47
5.2.2 Är samhörighet viktigt och i så fall varför?	50
5.2.3 Att skapa och främja samhörighet	53
5.2.3.1 Rummets möjligheter	58

5.2.3.2 Den egna organisationens betydelse för att skapa samhörighet	64
5.2.4 Samhällskritik - ”vi och dom”	65
6 Analys	68
6.1 Samhörighetens definition och skapande	69
6.2 Samhörighet som begrepp och dess olika former	71
6.3 Samhörighet och jämlikhet - en paradox?	75
7 Avslutande diskussion	77
7.1 Till sist	79
Referenser	80
Bilaga 1	88
Bilaga 2	95
Bilaga 3	96
Bilaga 4	98
Bilaga 5	99

1 Inledning och problemformulering

I den internationellt uppmärksammade boken *Jämlikhetsanden: Därför är mer jämlika samhällen nästan alltid bättre samhällen*¹ (2010) presenterar Richard Wilkinson och Kate Pickett internationell forskning som visar hur graden av ojämlikhet påverkar människors fysiska och psykiska hälsa. Författarna menar att jämlikhet fungerar som en effektiv politisk hävstång för människans psykiska välbefinnande, och de skriver att ”större jämlikhet är den materiella grund på vilken vi bygger bättre sociala förhållanden” (a.a:270). Wilkinson och Pickett problematiserar det i deras mening allt mer individualiserade och apolitiska samhället och menar att ”så snart något psykologiskt problem omnämns tenderar... diskussionen att nästan helt koncentrera sig på individuella botemedel och behandlingsformer. Det politiska tänkandet tycks rinna ut i sanden” (a.a:16). De skriver att vi har förlorat vår kollektiva tro på ett bättre samhälle, och att det idag handlar mer om att flytta fram sina egna individuella positioner. Författarna avslutar boken med en önskan om ett mer jämlikt samhälle, ”ett samhälle där vi återerövat en känsla av samhörighet” (a.a:269).

År 2010 tillsatte politikerna i Sveriges tredje största stad Kommission för ett socialt hållbart Malmö² (2013) (hädanefter refererad till som Malmökommissionen), som fick i uppdrag att ”ge beslutsfattarna i Malmö ett kvalificerat underlag med vetenskapligt underbyggda strategier för hur man kan minska ojämlikheten i hälsa i Malmö”³ (a.a:3). Att man i Malmö väljer att tillsätta en kommission på det här sättet är för Sverige unikt. Inspirationen kommer från

---

¹ På engelska: *The Spirit Level. Why More Equal Societies Almost Always Do Better.*

² Kommission för ett socialt hållbart Malmö (i folkmun Malmökommissionen) bestod av 14 kommissionärer, både sakkunniga forskare och praktiker med särskild kompetens om Malmö. För en fullständig redogörelse av kommissionärerna, se <http://www.malmo.se/Kommun--politik/Kommission-for-ett-socialt-hallbart-Malmo/Kommissionarer-och-senior-advisers.html>

³ För uppdraget beskrivet i sin helhet, se <http://www.malmo.se/download/18.29c3b78a132728ecb52800018806/1383643776525/Direktiv%2BKommissionen%2Bför%2Bsocialt%2Bhållbart%2BMalmö.pdf>

Världshälsoorganisationens rapport *Closing the gap in a generation*⁴ (World Health Organization, 2008), i vilken det fastslås att social rättvisa faktiskt handlar om liv och död: det skiljer så mycket som upp till 40 år i förväntad medellivslängd mellan olika länder. Även inom länder är skillnaderna mycket stora: Malmöbor lever i genomsnitt ett år kortare än den övriga befolkningen i Sverige, och i Malmö skiljer sig medellivslängden mellan stadsdelarna med 4,6 år för kvinnor och 5,4 år för män (Kommission för ett socialt hållbart Malmö, 2013:40). Malmökommissionen konstaterar att ojämlikhet i hälsa beror på så kallade sociala bestämningsfaktorer, och att det är ett etiskt imperativ och en politisk angelägenhet att utjämna den ojämlika fördelningen av dessa bestämningsfaktorer, och således den ojämlika hälsan. Kommissionen lyfter bland annat samhörighetens stora betydelse för hälsan och föreslår mål och åtgärder som ska stärka den mellanmänniska tilliten. Vidare poängterar man civilsamhällets viktiga framtida roll i skapandet av samhörighet, och skriver att politiker bör ”använda civilsamhället som en resurs vid framtagandet av hälsofrämjande och sammanhållande åtgärder” (a.a:48). Man identifierar alltså samhörighetens främjande effekt på människors hälsa, samtidigt som man menar att civilsamhället har en potential att skapa denna samhörighet, och att dessa kunskaper bör omsättas i en politisk handlingsplan.

De idealbilder av samhörighet som finns har lyfts på den allmänpolitiska agendan, både internationellt som nationellt och lokalt. Politiker ser det som angeläget att utjämna människors sociala levnadsvillkor, inte minst då det kostar pengar att inte göra så: brist på samhörighet leder till sämre hälsa - både fysisk och psykisk - och kostar därför helt enkelt pengar.

Intresset för samhörighet och besläktade begrepp såsom tillit och förtroende är egentligen inget nytt, utan har varit föremål för sociologin under lång tid. Till exempel intresserade sig teoretiker som Weber, Marx och Durkheim för frågor om hur individen, kollektivet, staten och samhället hänger ihop. Men när det gäller samhörighetens förutsättningar finns det olika teoretiska

---

⁴Rapporten finns att läsa på http://www.who.int/social_determinants/final_report/csdh_finalreport_2008.pdf För en svensk sammanfattning se http://whqlibdoc.who.int/hq/2008/WHO_IER_CSDH_08.1_swe.pdf

uppfattningar om vilka de inblandade aktörernas olika roller är. Det finns teorier som tar sin utgångspunkt i att individen och civilsamhället har företrädande roller i skapandet av samhörighet: när människor frivilligt organiserar sig skapas det starka sociala normer om tillit och samhörighet. Man vågar lita på varandra helt enkelt. Andra teoretiska riktningar pekar på den något mer abstrakta relationen mellan individen och staten: uppfattas staten som god och rättvis har det en tillitshöjande effekt hos individen.

Att sociala bestämningsfaktorer spelar roll för hur människor mår, både psykiskt och fysiskt, är vid det här laget ett faktum. Frågan handlar i stället om vad som går att göra åt ojämlikheten. Och i samtalet som följt har civilsamhället lyfts fram som en viktig aktör, inte minst av Malmökommissionen.

Hur ser det då ut i den civilsamhälleliga praktiken? Vilka bilder av samhörighet och hur den skapas råder där? Hur resoneras det kring samhörighetens tillblivelse, varande och relevans och den egna rollen som aktör i att skapa samhörighet?

1.1 Syfte

Mot bakgrund av ovanstående är syftet med denna studie att undersöka bilder av samhörighet och dess praktiska förankring i civilsamhället. Detta kommer att göras genom en kvalitativ fallstudie i vilken en av civilsamhällets lokala aktörer - Sofielunds Folkets Hus i Malmö - utgör arenan.

1.2 Frågeställningar

I studien ämnas följande frågeställningar besvaras:

- Hur definieras samhörighet av praktiker på Sofielunds Folkets Hus?
- Hur resoneras det kring hur samhörighet skapas - vilka teorier och visioner ger man uttryck för?
- Vad är det man gör för att skapa samhörighet?

- Hur kan samhörighet som begrepp förstås utifrån ett teoretiskt perspektiv?
- Kan samhörighet se olika ut och vad innebär det i så fall för strävan att skapa samhörighet?

1.3 Uppsatsens disposition

Uppsatsen inleds med en redogörelse av för studien relevant tidigare forskning kring samhörighet och besläktade begrepp samt om civilsamhällets och statens roller som aktörer i arbetet med att skapa samhörighet. Efter det redogörs för studiens teoretiska ramverk och begrepp. Vidare följer ett metodavsnitt innehållandes metodologiska resonemang, tillvägagångssätt, urval och etiska ställningstaganden. Därefter presenteras studiens empiriska material som följs av själva analysen. Uppsatsen avrundas med en efterföljande slutdiskussion samt några avslutande tankar om själva processen.

2 Tidigare forskning

I detta avsnitt redovisas en genomgång av tidigare forskning om civilsamhällets nutida roll i det svenska samhällsbyggandet och dess roll som aktör i skapandet av samhörighet. Internationell och nationell forskning om samhörighet och besläktade begrepp såsom tillit och socialt kapital och dess betydelse för både vår hälsa och för de demokratiska förutsättningarna går igenom. Kunskapsläget bara gällande civilsamhället är stort, och det har varit en utmaning att göra en avgränsning som är adekvat sett till den föreliggande uppsatsens ämnesområde. Men även om forskningsfältet är omfattande är det dock inte komplett. Mot bakgrund av detta är ambitionen att utifrån den forskning som tidigare gjorts motivera denna studies relevans.

2.1 Kort om begreppsdefinitioner

Men innan forskningsläget kan beskrivas, måste först några tankar om ett svårnavigerat landskap, nämligen begreppsdefinitioner, redogöras för. Det centrala begreppet i denna studie är samhörighet. Samhörighet är bara ett ord bestående av bokstäver i en viss följd. Först när det fylls med innehåll och definieras kan det få

en betydelse, och bli ett begrepp genom att ges en abstrakt dimension, bestående av vår tolkning av verkligheten. Med andra ord, samhörighet får en diskursiv tillhörighet, vilket gör att det blir ett begrepp. Under arbetet med denna studie har flera till innehållet snarlika begrepp dykt upp. Några av dem är tillit, förtroende, gemenskap, tillhörighet, och inte minst - socialt kapital, ett begrepp vi återkommer till. En google-sökning på ordet samhörighet ger synonymerna gemenskap, solidaritet, själsfrändskap, släktskap, sympati och vi-känsla. Begreppet är ännu inte vedertaget inom forskningen: Vid en sökning på ordet samhörighet i LUP, Lund University Publications⁵, fås 15 träffar. Publikationerna handlar om allt från barns kamratrelation i förskolan till byggandet av Hallandsåsen ur ett socialt och kulturellt perspektiv. Malmökommissionen definierar inte samhörighet, utan tar upp det som ett begrepp av flera när man diskuterar faktorer som kan ha en främjande effekt på människors hälsa och välmående.

En av ambitionerna med denna studie är att försöka ringa in hur samhörighet definieras av några av de som arbetar med att skapa just samhörighet. Vid en genomgång av en del av den forskning som har gjorts på området har det dock varit nödvändigt att utgå från besläktade begrepp, såsom de ovan nämnda. Det finns en risk för att det kan bidra till en begreppsmässig oreda, men den risken är i det här fallet motiverad att ta med tanke på att forskningsfältet kring dessa frågor är så diversifierat.

Men nu något om civilsamhällets roll i det nutida Sverige.

2.2 Civilsamhället i Sverige

Relevant för förståelsen av denna studie är att diskutera civilsamhällets roll i det svenska samhället i allmänhet, och i Malmö i synnerhet. Det vilar idag stora

---

⁵ <http://lup.lub.lu.se/search/>

förhoppningar på framtidens civilsamhälle⁶. 2009 lade den svenska regeringen fram *En politik för det civila samhället* (Proposition 2009/10:55), i vilken man presenterade en politik som syftar till att ”lyfta fram det civila samhällets stora betydelse” (a.a:1). Kärnan i politiken är att ett vitalt civilsamhälle är en förutsättning för ett fritt och demokratiskt samhälle. När det gäller tidigare forskning om civilsamhället i Sverige, finns det flera översikter att ta del av⁷, bland annat en rapport gjord av Vetenskapsrådet (2012). I uppdraget från regeringen formulerar man sig som följande:

Regeringen föreslår att målet för politiken ska vara att förbättra villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin. Detta ska ske, i dialog med det civila samhällets organisationer, genom att utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga, genom att stärka det civila samhällets förutsättningar att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden samt genom att fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället (Proposition 2009/10:55:1).

Ovanstående kan tolkas som ett tydligt politiskt ställningstagande för att utöka och fördjupa civilsamhällets roll i den svenska samhällsutvecklingen. Författarna av rapporten *Var står forskningen om civilsamhället? En internationell översikt* (Vetenskapsrådet, 2012) konstaterar att synen på ’det civila’ bottnar i en diskurs som går ut på att ett starkt civilsamhälle är något positivt och eftersträvansvärt (a.a:6f.). Och det är en diskurs vars historiska rötter sträcker sig bakåt till framför allt den senare hälften av 1800-talet. Folkrörelserna, däribland nykterhetsrörelsen,

---

⁶ Det finns olika definitioner av civilsamhället, till exempel att begreppet står för en ”samlingsbeteckning för de grupperingar föreningar och organisationer som existerar oberoende av staten i ett demokratiskt samhälle” (Goldmann, et al., 1997:35). Andra benämningar är tredje sektorn och den idéburna eller ideella sektorn. Malmökommissionen definierar inte civilsamhället närmare än att beskriva det som en heterogen grupp som ”innefattas av allt ifrån små, lokala föreningar till stora, internationella organisationer” (Kommission för ett socialt hållbart Malmö, 2013:48). I det här sammanhanget definieras civilsamhället som den samhälleliga sfär som varken tillhör stat, marknad eller familj.

⁷ Se även *Svensk forskning om demokrati, offentlig förvaltning och folkrörelser* (2003). Finns tillgänglig på http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/2023.pdf

arbetarrörelsen och folkbildningsrörelsen, växte fram under 1900-talet och kom att bli en del av den svenska välfärdsstaten (Vetenskapsrådet, 2003:165f.).

För tydlighetens skull kan man se på samhället som en tredelad figur, där civilsamhället utgör en av delarna. De andra två består av staten och kapitalet. Ur ett internationellt perspektiv ställs ofta stat och civilsamhälle i ett direkt motsatsförhållande till varandra: en stor stat är lika med ett litet civilsamhälle och vice versa, som om det vore ett nollsummespel. Dock skiljer sig Sverige (tillsammans med de övriga nordiska länderna) på denna punkt då det svenska samhället *både* har präglats av en stark stat *och* haft ett livskraftigt och inflytelserikt civilsamhälle (Trägårdh et al., 2013a:22f.). Författarna till *Den svala svenska tilliten: förutsättningar och utmaningar* (a.a.) menar att den nordiska modellen bygger på en förmåga att hantera konflikter på ett fredligt och produktivt sätt. Detta, tillsammans med ett unikt samhällskontrakt där social tillit och en stark individualism utgör två viktiga faktorer, har kommit att lägga grunden för den svenska välfärdsstatens uppbyggnad. De skriver:

Om social tillit utmärker Norden gäller detta nämligen även dess sturska individualism som stundtals gränsar till det asociala. Eller snarare: vad som är avgörande är just den paradoxala samexistensen av en sval men bred social tillit med en betoning på samhällsövergripande solidaritet och ett stort mått av individuell frihet och oberoende. Och här har samspelet och maktkampen mellan stat, civilsamhälle och marknad spelat en avgörande roll (a.a:24).

Men förändringarnas vindar blåser.

Om den klassiska nordiska modellen byggde på tanken om att civilsamhället främst hade en röstfunktion och i andra hand erbjöd komplement till den offentliga omsorgen så kan det framtida civilsamhället i stället ta formen av substitut för staten, vad det gäller såväl välfärd som gemenskap och identitet (Trägårdh et al., 2013a:28).

Ovanstående tankegångar är i linje med de slutsatser som presenteras i Vetenskapsrådets (2012) rapport: civilsamhället står inför stora förändringar, där

individualisering och globalisering bidrar till en ökad komplexitet. Man efterfrågar mer kunskap och pekar bland annat ut civilsamhällets *praktik* som ett angeläget område för fortsatt forskning. Rådet ställer sig frågor som handlar om vad civilsamhället i det lokala i framtiden ska hållas samman av? ”Är det tillit, socialt kapital och gemenskap som forskningen börjat studera?” undrar de (a.a: 53ff.). Och i så fall, vilka förutsättningar krävs för att det ska vara möjligt? Vidare konstaterar man att

Civilsamhällets lokala arenor och praktiker i lokalsamhället i olika typer av miljöer är ett mycket eftersatt forskningsområde som har kopplingar till de metodologiska frågorna, inbegripet problematiken med jämförande studier. På denna punkt bör sökandet efter det lokalt särpräglade kopplas till ambitioner att urskilja mer generella logiker och processer som driver civilsamhällets förändring (a.a:58).

Det finns således röster som menar att civilsamhällets roll i den nordiska modellen håller på att förändras, från att ha en mer komplementär funktion i förhållande till staten, till att bli ett faktiskt substitut. Om detta är fallet, bör enligt Vetenskapsrådet (a.a.) mer kunskap om civilsamhällets sammanbindande kitt sökas. Utöver ett stort intresse för civilsamhällets nutida, men kanske framförallt framtida roll i det svenska samhällsbyggandet, finns det alltså en efterfrågan när det gäller mer forskning om civilsamhällets lokala praktik och karaktär. Hur ser det då ut i Malmö?

2.3 Civilsamhället i Malmö

Malmökommissionen diskuterar civilsamhällets betydelse för människors delaktighet, känsla av sammanhållning och hälsa (Kommission för ett socialt hållbart Malmö, 2013). Kommissionen konstaterar att civilsamhället i sig självt fungerar som ett ”sammanbindande kitt” (a.a:48) och att det skapar en känsla av sammanhållning i staden. När det gäller att skapa ett socialt hållbart Malmö, bär civilsamhället på ”en stor potential”, menar kommissionen (Kommission för ett socialt hållbart Malmö, 2013:48), och uppmanar stadens politiker att använda

civilsamhället som en resurs vid arbetet med att ta fram sammanhållande och hälsofrämjande åtgärder: ”Det behövs en infrastruktur inom kommunen för att kunna tillvarata civilsamhällets innovationskraft och kunskaper”, skriver man (ibid). I en PM till Malmökommissionen, som bland andra Mikael Stigendal, professor i sociologi vid Malmö högskola ligger bakom, står det att

civilsamhället bidrar till det som utgör Malmökommissionens mål, nämligen minskade skillnader i hälsa och ett socialt hållbart Malmö. Helt i linje med WHO-kommissionens tre övergripande rekommendationer bidrar civilsamhället på avgörande och ofta socialt innovativa sätt till att förbättra vardagslivets villkor, motverka den orättvisa fördelningen av makt, pengar och resurser samt utveckla en bättre förståelse av problemen (Stigendal et al., 2012:1).

Malmökommissionens arbete har en tydlig prägel av höga förväntningar på civilsamhällets⁸ betydelse för ett socialt hållbart Malmö: Civilsamhället bär på kunskaper som kommunen i dagsläget inte förmår att ta tillvara, menar man. Och dessa kunskaper bör tas hand om och omsättas i en politisk handlingsplan för hur Malmö ska kunna minska ojämlikheter i hälsa. Men man pekar även på civilsamhällets roll som en unik aktör på en arena där offentliga aktörer inte förmår att komma i kontakt med vissa människor, till exempel papperslösa, flyktingar eller människor ”som av olika anledningar helt enkelt inte vågar eller vill ha kontakt med en offentlig institution” (Kommission för ett socialt hållbart Malmö, 2013:48). Vidare konstaterar kommissionen att ett aktivt deltagande i föreningslivet resulterar i bland annat en ökad tillit⁹ och en större förståelse för demokratiska principer.

I kommissionens slutrapport, som kom i mars 2013, presenterades två övergripande rekommendationer för en politisk handlingsplan gällande Malmö:

---

⁸Det är värt att poängtera att civilsamhället inte är en homogen sektor, och inte heller bör betraktas som en sådan. Dock är den breda kategoriseringen användbar i det här sammanhanget.

⁹ Malmökommissionen utvecklar inte vilken typ av tillit som avses här, om det exempelvis är tillit till övriga medborgare, till människor i den egna organisationen, och/eller till de offentliga institutionerna.

1. Etablera en social investeringspolitik som kan utjämna skillnaderna i levnadsvillkor och göra samhällssystemen mer jämlika och 2. Förändra processerna genom att skapa kunskapsallianser och demokratiserad styrning” (Kommission för ett socialt hållbart Malmö, 2013:49ff.). Den första rekommendationen handlar om hur Malmö ska kunna främja en hållbar utveckling, som kommissionen menar kräver en tredelad investering; ekonomisk, social och ekologisk. Här lyfter man bland annat ojämlikhet som en riskfaktor för ohälsa och pekar på vikten av ett förebyggande arbete. Den andra rekommendationen har fokus på processer som syftar till kunskapande och lärande, och som i sin tur ska kopplas samman med delaktighet, inflytande och governance¹⁰ (ibid). De två övergripande rekommendationerna bryts sedan ned i mål och åtgärder. Gemensamt för dessa är en tonvikt på den sociala sammanhållningens betydelse för människors hälsa: man är i kommissionen ”helt överens om att nätverk, stöd, deltagande i samhällslivet och samhörighet har stor betydelse för hälsan” (a.a:74). Kommissionen konstaterar således att fler läroprocesser och mer kunskapande behövs, och att en sådan sak som samhörighet spelar roll för vår hälsa och vårt välmående.

Det finns naturligtvis andra forskare som har tillskrivit och tillskriver civilsamhället stora värden och potentialer när det kommer till social tillit och sammanhållning, och så finns det forskare som utgår från andra perspektiv och lägger större vikt vid andra faktorer när det gäller att skapa samhällseliga sociala värden. Nedan möter vi några av dem, samtidigt som begreppet socialt kapital kommer att diskuteras närmare.

2.4 Tillit och det sociala kapitalet

De samtida forskarna Robert Putnam (2001) och Bo Rothstein (2003) har ägnat sig åt att undersöka hur tillit skapas, och vilka effekter en utebliven dito kan få i ett samhälle, bland annat när det gäller de demokratiska processerna. De två forskarna har båda tilldragit sig mycket uppmärksamhet tack vare sin forskning

---

¹⁰ *Governance* är det engelska ordet för nätverksstyrning, en slags ”mjukare” styrningsform som bygger på överenskommelser och förhandlingar. Governance kan ställas i relation till den mer traditionella styrningsformen government (Löfgren, 2012).

om tillit och - ett begrepp som fått en enorm genomslagskraft de senaste åren och som diskuteras vidare nedan - socialt kapital. Putnams stora publika genombrott kom i samband med *Den ensamme bowlaren* (Putnam, 2001), som är titeln på en bok som rönt stor internationell uppmärksamhet när den gavs ut i USA för nästan 15 år sedan. Titeln syftar på att allt fler amerikaner i stället för att bowla tillsammans med vänner eller i ett bowlinglag, idag bowlar ensamma. Författaren och samhällsforskaren Putnam beskriver ett samtida amerikanskt samhälle i vilket människor engagerar sig mindre i föreningslivet och där valdeltagandet minskat, det informella sociala livet urholkats och det mellanmännsliga förtroendet - tilliten till varandra - har sjunkit. Putnam menar att detta utgör ett hot mot grundvalarna i det demokratiska samhället: om socialt kapital är själva demokratins kärna, vad händer då med våra demokratiska processer när det sammanhållande kittet, de sociala relationerna, försvagas? Enligt Putnam skapas ett socialt kapital¹¹ då människor deltar i en organisation. Detta sociala kapital bygger på ett förtroende för andra människor, ett förtroende som växer fram i och med att man interagerar med andra inom organisationen (a.a:8).

Putnams beskrivning av det amerikanska samhället har av många velat överföras till att gälla hela västvärlden, även om den något dystopiska synen på samhällsutvecklingen har fått kritik från flera håll, bland andra av den svenske statsvetaren Bo Rothstein (2003) som gör en annan tolkning av skapandet av socialt kapital. Rothstein menar att ja, tilliten mellan människor har betydelse för demokratins förutsättningar, men att mellanmännsligt förtroende först och främst inte genereras genom deltagande i sociala nätverk, utan i stället av människors förtroende för sina politiska institutioner: litar man på de offentliga myndigheterna har det en positiv effekt på vår tillit till varandra. Rothstein presenterar en hypotes grundad i en - sett till Putnams teoretiska antagande - omvänd logik när han skriver: ”Det kan helt enkelt vara så att det är en särskild sorts politiska institutioner som skapar socialt kapital, snarare än att socialt kapital skapar en särskilt sorts (väl fungerande) politiska institutioner” (a.a:170). Mot bakgrund av detta blir följden således att om man vill öka den sociala tilliten i ett

---

¹¹ En mer utförlig diskussion om Putnams definition av socialt kapital återfinns i avsnitt ”3.1 Putnam och det sociala kapitalet”.

samhälle bör fokus ligga på att öka kvaliteten på de politiska institutionerna, snarare än att stödja civilsamhällets olika föreningar och organisationer.

Putnam och Rothstein är inte utan föregångare. Social¹² tillit är, som tidigare nämnts, något som varit föremål för forskare under lång tid, och de flesta samhällsvetare och forskare är idag överens om att en hög grad av tillit är något positivt då det kan fungera som ett sammanhållande socialt klister. Dock går åsikterna isär när det gäller formerna för den tilliten. Utgörs den av en ”seg’ social struktur som är stabil över tid” eller är tilliten en ”sårbar och förgänglig tillgång, ett lätt offer för de snabba förändringsprocesser som utmärker våra senmoderna samhällen?” (Rothstein, 2003:10). Rothstein (2003; Arrhenius & Rothstein, 2012) argumenterar för att det är graden av tillit människor emellan som är själva ”huvudingrediensen”. Enligt honom är det denna tillit som gör att människor deltar i sociala nätverk; tilliten kommer alltså först, sedan följer samarbete och gemenskap. Putnam (2001) är av en annan uppfattning och utgår från ett perspektiv ur vilket tillit ses på som ett resultat av att människor förenar sig i sociala nätverk och organisationer. För förståelsen av de två skilda tolkningarna kan forskarnas kontextuella prägling spela en viss roll; Putnam är verksam i USA och Rothstein i Sverige, två länder med historiskt sett fundamentalt olika syn på statens roll och betydelse för samhället i övrigt.

Så vad kommer först? Eller som Wilkinson och Pickett (2010:64) uttrycker det: ”Är det ojämlikheten som skapar den låga förtroendenivån eller är det misstron som skapar ojämlikheten?” Det är den klassiska hönan eller ägget-frågeställningen, och något vi återkommer till. Men först något om innehållet i socialt kapital, detta populära begrepp.

2.4.1 Mer om socialt kapital

”Socialt kapital handlar om att vi har resurser i våra sociala nätverk som kommer oss till godo när vi behöver dem”. Så skriver Rønning och Starrin (2011:23) inledningsvis i *Socialt kapital: i ett välfärdsperspektiv*. De är inte ensamma om att forska och skriva om socialt kapital. De senaste två decennierna har antalet

---

¹² Social avser här en samhällelig dimension, något som rör människor.

vetenskapliga artiklar som handlar om socialt kapital ökat kraftigt. En sökning efter artiklar med "social capital" som ämne i databasen *ISI, Web of Science*¹³ resulterar i drygt 19 000 träffar. För 20 år sedan publicerades 151 artiklar, 2013 var antalet 1988. I den svenska demokratiutredningens betänkande *En uthållig demokrati! Politik för folkstyrelse på 2000-talet* (SOU, 2000:1) gick kommitténs uppdrag ut på att belysa bland annat förändringarna i den offentliga sektorn och utvecklingen inom folkrörelserna (a.a:8). I rapporten nämns socialt kapital vid flera tillfällen, utan att vidare diskuteras eller definieras. Nedan följer några exempel, och utifrån ett pedagogiskt syfte har begreppet socialt kapital fetstilats:

Ömsesidigt respekterande medborgare genererar ett stort humant och **socialt kapital** som alla sfärer av samhället har glädje och nytta av (a.a:33).

En generös inställning till folkomröstningar skulle vidare innebära att medborgarnas inflytande erkänns och skapar dessutom lokala nätverk och ett värdefullt **socialt kapital** (a.a:145).

Vi understryker vikten av det **sociala kapitalet** i samhället för valen och valdeltagandet (a.a:183).

Eftersom den representativa demokratins värden är omistliga är det särskilt viktigt att framhäva betydelsen av ett rikt och levande **socialt kapital** (a.a:245).

Med ovanstående i beaktande framstår det som att socialt kapital anses utgöra en bärande del i det demokratiska samhället. Men vad är egentligen socialt kapital? Finns det en enhetlig definition? Nej, som med många sociologiska begrepp gör det inte det. Tolkningarna av socialt kapital måste kanske förstås utifrån det sammanhang begreppet används inom. Malin Eriksson (2003) har i kunskapsöversikten *Socialt kapital. Teori, begrepp och mätning* delat upp fältet i fyra delar: statsvetenskap och demokratifrågor, sociologi, folkhälsa samt ekonomi. Beroende

---

¹³http://apps.webofknowledge.com.ludwig.lub.lu.se/UA_GeneralSearch_input.do?product=UA&search_mode=GeneralSearch&SID=Q2PriMRBqY7UaQq8eYT&preferencesSaved=

på vilken av dessa delar man rör sig inom, kan socialt kapital förstås på olika sätt. Inom statsvetenskapen återfinns ofta Putnams definition¹⁴ av begreppet medan det inom sociologin oftare refereras till den definition som Bourdieu (1986:248f.) ger, och som lyder:

Social capital is the aggregate of the actual or potential resources which are linked to possession of a durable network of more or less institutionalized relationships of mutual acquaintance and recognition – or in other words, to membership in a group – which provides each of its members with the backing of the collectivity-owned capital, a 'credential' which entitles them to credit, in the various senses of the word.

Inom ekonomiområdet har Världsbankens definition fått en rejäl genomslagskraft. På deras officiella hemsida finns en utförlig text om socialt kapital i vilken det bland annat står att läsa att socialt kapital inte bara är summan av ett samhälles institutioner, utan också det lim som håller ihop dem: ”Social capital is not just the sum of the institutions which underpin a society – it is the glue that holds them together” (Världsbanken, 2011).

Ur ett folkhälsoperspektiv diskuteras socialt kapital främst som ett sätt att förstå förhållandet mellan social ojämlikhet och ohälsa. I slutbetänkandet för den svenska folkhälsokommittén - *Hälsa på lika villkor - nationella mål för folkhälsan* (SOU, 2000:91) - nämns socialt kapital på plats nummer ett av sex olika övergripande riktlinjer och visioner för Sveriges folkhälsoarbete vilka förelås av kommittén. ”Stärk det sociala kapitalet. Utmärkande för länder med en god hälsa för hela befolkningen är ett starkt socialt kapital”, skriver man (a.a:13). Men kritik har riktats mot att lägga större betydelse vid psykosociala faktorer såsom socialt kapital än faktiska ojämlika förhållanden, såsom materiell standard, när det gäller nutida och framtida folkhälsoarbete. Ett sådant perspektiv kan enligt kritiker begränsa utforskandet av strukturell ojämlikhet baserad på exempelvis klass och kön (se t ex Lynch et al., 2001). Socialt kapital har kritiserats utifrån fler

---

¹⁴ Se avsnitt ”3.1 Putnam och det sociala kapitalet”.

perspektiv än det ovan nämnda, vilket kommer att diskuteras närmare i avsnittet ”2.5 Varför begreppet samhörighet?”.

2.4.1.1 Individuellt och kollektivt socialt kapital

Socialt kapital kan studeras både utifrån ett individuellt (partikulärt) och ett kollektivt (generellt) perspektiv menar bland andra Emmelin och Eriksson (2012:12ff.). Med individuellt socialt kapital avses en resurs som är ojämnt fördelad på individer inom ett samhälle, medan det kollektiva sociala kapitalet syftar på en gemensam tillgång för alla individer i ett visst område (a.a:11; Rostila, 2008). Det finns studier som påvisar ett något högre samband mellan individuellt socialt kapital och hälsa än det mellan det kollektiva sociala kapitalet och hälsa (se t ex Rostila, 2008; Eriksson, 2010), och även skillnader mellan könen har uppmätts (Eriksson, 2010). Dock finns det kritik mot sättet att mäta socialt kapital på. Forskare efterfrågar fler studier om det kollektiva sociala kapitalets betydelse och menar att man inte enbart kan använda sig av aggregerade individbaserade data (Emmelin & Eriksson, 2012).

2.4.2 Tillit på lokalsamhällenivå

En tredje nivå diskuteras dock av Trägårdh et al. (2013b), som talar om social tillit i stället för socialt kapital. De menar att Sverige präglas av en hög grad av social tillit - man talar om ett högtillitssamhälle - men att det just nu genomgår både snabba och radikala förändringsprocesser. För att fånga dessa processers eventuella påverkan på den sociala tilliten har man utöver de två ovan nämnda nivåerna utvidgat förståelsen av social tillit till en tredje dimension, nämligen *lokalsamhälletillit*. Till grund för utvecklandet av denna tredje dimension ligger Tillitsbarometern, en nationell befolkningsundersökning gjord av Statistiska centralbyrån, i vilken 6500 svar från 33 kommuner samlades in. Syftet med Tillitsbarometern var att ”undersöka hur olika betingelser i den lokala omgivningen eventuellt påverkar medborgarnas tillit” samt ”att försöka maximera variationerna mellan kommunerna” (a.a:14). Bakgrunden till utvecklandet av en tredje tillitsdimension var att forskarna såg en begränsning i den dikotomiska

uppdelning mellan å ena sidan generell social tillit och å andra sidan en partikulär dylik. Denna tudelade förståelse av social tillit var inte tillräcklig för att kunna analysera de lokala skillnader som Tillitsbarometerns resultat visade på¹⁵. ”En studie som fokuserade enbart på partikulär och generell tillit skulle med nödvändighet misslyckas med att fånga dessa viktiga skillnader och variationer mellan olika lokalsamhällen”, skriver författarna (a.a:18). Lokalsamhälletillit, menar de, är mer bundet till ”rumsliga gränser och erfarenheter av lokalsamhället samt om föreställningar och fördomar kring den lokala gemenskapen” (ibid), snarare än om individerna är vänner eller främlingar med varandra. Slutsatsen forskarna drar är att alla tre former av tillit är viktig - partikulär, generell och lokalsamhällelig - men att när det gäller att samarbeta, skapa nätverk och sociala band i lokala samhällen och i förlängningen en region eller stat, är det den sistnämnda dimensionen som är den avgörande: Lokalsamhälletillit som form kan bidra till att skapa en förståelse ”för den avgörande kopplingen mellan tillit och den konkreta miljö som människor lever i” (Trägårdh et al., 2013b:26).

Anledningen till att denna tredje nivå av social tillit lyfts i detta sammanhang är att Sofielunds Folkets Hus arbetar i det lokala, till exempel genom olika utomhusarrangemang såsom festivaler och dylikt, med syftet att engagera de boende och stärka det lokala samhället, och därför kan det vara motiverat att här redogöra för tidigare forskning om social tillit på just lokalsamhällenivå.

2.5 Varför begreppet samhörighet?

Titeln på denna uppsats är ”Bilder av samhörighet - teorier, ideal och praktik”. Varför samhörighet och inte socialt kapital, kan man undra. Anledningarna är flera, och nedan lyfts något av den kritik som riktats mot begreppet.

Portes (1998) skriver till exempel att socialt kapital har blivit ett slags

---

¹⁵ Malmö uppvisar en lägre lokal tillit än genomsnittet, och en av de förändringsfaktorer som har ett negativt samband med tillit är enligt studien ojämlikhet. Störst betydelse verkar ojämlikhet mellan olika bostadsområde ha, och alltså inte ojämlikhet individer emellan. Det är således inte den individuella ekonomiska statusen som spelar störst roll i sammanhanget, utan ”den ekonomiska statusen för invånare i ett bostadsområde i förhållande till andra bostadsområden i samma kommun” (Trägårdh et al., 2013b).

allmängiltigt botemedel för alla typer av sjukdomar ett samhälle kan drabbas av. Vidare menar han att begreppets popularitet främst kommer av två anledningar. Den första handlar om att socialt kapital som begrepp lyckas sätta uppmärksamheten på fördelarna med att vara sällskaplig och umgås med andra människor, och mer eller mindre ignorerar de negativa aspekterna av det. Den andra anledningen handlar enligt Portes (1998:2) om att

it places those positive consequences in the framework of a broader discussion of capital and calls attention to how such nonmonetary forms can be important sources of power and influence, like the size of one's stock holdings or bank account. The potential fungibility of diverse sources of capital reduces the distance between the sociological and economic perspectives and simultaneously engages the attention of policy-makers seeking less costly, non-economic solutions to social problems.

Som Portes (ibid) är inne på så för begreppets andra del - kapital - tankarna till två andra former av kapital, nämligen ekonomiskt och humant, och även om socialt kapital som begrepp har kritiserats för att vara ”gammalt vin i nya flaskor”, spelar anspelningen på en sedan länge etablerad diskurs säkerligen en bidragande roll till att begreppet fått en så pass stark genomslagskraft som det har fått.

Utöver ovanstående kritik kan begreppet även problematiseras utifrån att det idag används i så många sammanhang och på så många olika sätt att det har förlorat sin betydelse. Socialt kapital som begrepp kan kritiseras för att täcka in alla möjliga sorters relationer med risk för att det blir urvattnat. Till detta hör att det finns en oklarhet kring vad socialt kapital egentligen är - en resurs för något, en produkt av något eller en respons på något (Rothstein, 2003)? En annan kritik går ut på att socialt kapital som tidigare nämnts bara är en gammal bekant i nya kläder; sociologin har länge intresserat sig för de forskningsområden som inbegrips i begreppet, så varför all denna uppståndelse nu?

Det går även att problematisera den metodologiska ansats som ofta ligger till grund för forskningen om socialt kapital och framför allt sättet att mäta det på. Det stammar ur en mer kvantitativ ansats, där just aggregerade data väger tungt

(Eriksson, 2003). Då denna studie utgår från en kvalitativ ansats (mer om detta under avsnittet ”4 Metod”), gör det att begreppet socialt kapital i denna studies forskningsfråga får lämna företräda för begreppet samhörighet. Det kan i själva undersökningen vara motiverat att utgå från begreppet samhörighet då Sofielunds Folkets Hus själva använder det när de beskriver sin verksamhet. Ytterligare en anledning är att det återfinns i Malmökommissionens rapport (Kommission för ett socialt hållbart Malmö, 2013), något som ger begreppet både en vetenskaplig och politisk lokal förankring.

Men ovanstående görs inte utan vissa tveksamheter. Det hade på ett sätt varit enklare att fortsätta tala om enbart socialt kapital, kanske hade det gett studien en tydligare stringens? Detta till trots, väljer jag att hålla fast vid begreppet samhörighet, medveten om risken för en begreppslig oreda. Dock kommer socialt kapital att fortsätta diskuteras nedan, inte minst återfinns begreppet i studiens teoretiska ramverk, vilket vi nu kommer till.

3 Teori

Studiens teoretiska tolkningsram kommer att utgöras av tre delar: Robert Putnam och det sociala kapitalet, Bo Rothstein, det sociala kapitalet och de offentliga institutionerna samt Émile Durkheim om mekanisk och organisk solidaritet. Valet kan tyckas något märkligt, och kanske då framför allt valet att använda en konservativ och funktionalistisk sociolog som bland annat studerade självmord. Men även om ovanstående forskare tillhör olika sammanhang - både när det gäller tid, kontext och disciplin - har de alla intresserat sig för relationen mellan individen, kollektivet och samhället, och kan erbjuda begreppsramar relevanta för tolkningen och förståelsen av studiens empiriska material. Ytterligare en aspekt när det gäller valet av Durkheims teori om mekanisk och organisk solidaritet är att det kan ha en berikande effekt att kombinera samtida empiri med teoretiska begrepp som fick sin datumstämpel för över 100 år sedan: Att kliva ur en nutida teoretisk referensram och titta på den valda verkligheten utifrån historiska glasögon, kan förhoppningsvis tillföra ytterligare en dimension till denna studie.

Nedan redogörs för studiens teoretiska utgångspunkter samt deras olika nyckelbegrepp.

3.1 Putnam och det sociala kapitalet

Den amerikanske samhällsforskaren Robert Putnam publicerade 1995¹⁶ en uppmärksammas artikel i den vetenskapliga tidningen *Journal of Democracy* med titeln ”Bowling Alone: America’s Declining Social Capital”¹⁷ (Putnam, 1995). I artikeln menade Putnam att hans forskning visade att mellan åren 1980 och 1993 bowlade det amerikanska folket allt mindre organiserade i bowlinglag och bowlingligor (en minskning på 40 procent) och allt mer på egen hand. Detta trots att bowlandet generellt ökade med tio procent under samma år. Tesen som Putnam la fram gick ut på att denna minskning skulle vara signifikant för ett minskat socialt kapital; amerikanerna hade gått från att vara aktiva tillsammans till ensamma individualister, och demokratins grundbult - det sociala kapitalet - var enligt Putnam på väg att vittra sönder.

Putnam beskriver socialt kapital som ett konceptuellt begrepp som refererar till ”features of social organization such as networks, norms, and social trust that facilitate coordination and cooperation for mutual benefit” (Putnam, 1995:67). Det sociala kapitalet skapas enligt honom när människor organiserar sig, exempelvis i en bowlingförening. Förtroende för andra, som genereras när människor interagerar med varandra i en organisation, fungerar som ett sammanhållande kitt, ett kitt som Putnam menar utgör själva demokratins grund. När de sociala relationerna försvagas, utgör det ett hot mot det demokratiska

---

¹⁶1993 publicerade Putnam *Making Democracy Work*, på svenska *Den fungerande demokratin* (1996). I boken presenterar Putnam en studie av en decentraliseringsreform som genomfördes i Italien på 1970-talet, och vilka konsekvenser den fick för landets demokrati: Vissa regioner tog ansvar och fick demokratiarbetet att fungera väl, medan andra kom att präglas av korruption och dåligt styre. Putnams förklaring till skillnaderna mellan regionerna var att ju mer människorna var organiserade i frivilliga nätverk och organisationer, desto bättre fungerade demokratin. Det var alltså tyngden och tätheten i det lokala organisationsväsendet som skapade ett socialt kapital som i sin tur möjliggjorde ett gott demokratiskt samarbete. Människor kände förtroende för varandra, helt enkelt.

¹⁷ Artikeln låg sedan till grund för boken med samma titel, som utgavs år 2000 och som även den fick ett stort genomslag i den amerikanska och internationella debatten.

samhället (Putnam, 2001:8). Han skriver att "dense networks of interaction probably broaden the participants' sense of self, developing the 'I' into the 'we', or ... enhancing the participants' 'taste' for collective benefits" (Putnam, 1995:67). Utvecklandet eller främjandet av ett "vi" - en kollektiv känsla - är således effekten av att människor organiserar sig och interagerar med varandra. Dock är utgångspunkten i skapandet av det sociala kapitalet egoistisk: "Först knyter enskilda individer band som gynnar deras egna intressen." (a.a:19). Men den i grunden egoistiska handlingen kan också få en offentlig dimension, menar Putnam:

Om det sociala kapitalet endast innehöll individuell handlingskraft och kamratskap skulle vi vänta oss att förutseende, egoistiska individer investerade rätt mängd tid och energi i att skapa eller förvärva det. Men det kan också ha externa effekter som påverkar samhället i sin helhet, så att de sociala förbindelsernas alla kostnader och vinster inte enbart tillfaller den som bygger upp dem /.../Om brottsligheten i mitt grannskap reduceras av att grannarna håller ett öga på varandras hus, gynnas jag även om jag personligen är ute och reser nästan hela tiden och inte ens nickar åt de andra som bor vid gatan (a.a:19f.).

Det finns alltså ett inslag av vad man skulle kunna kalla egoistisk ömsesidighet i Putnams utgångspunkt, eller en strategisk dimension. Putnam själv uttrycker det som att det sociala kapitalets prövosten är den *generaliserade ömsesidighetens princip*¹⁸: "jag gör detta för dig nu, utan att vänta mig att genast få något i gengäld och kanske till och med utan att känna dig, i fast förtröstan på att du eller någon annan kommer att göra mig en gentjänst någon gång längre fram" (Putnam, 2001:141). Enkelt uttryckt kan sägas att Putnams teoretiska grund utgörs av antagandet att ett samhälle som präglas av mellanmänniskt förtroende fungerar bättre än ett samhälle präglad av misstro, och att förtroende skapas och främjas när människor deltar i sociala nätverk och organisationer. Putnam delar dock upp socialt kapital i två dimensioner, sammanbindande (exkluderande) socialt kapital och överbryggande (inkluderande) socialt kapital. Sammanbindande socialt kapital menar han har ett introspektivt fokus och förstärker sammanbindande

---

¹⁸ Jämför med den sociala fällans logik, se t ex Rothstein (2003) och Platt (1973).

identiteter och likartade grupper. Exempel på sådana former av socialt kapital är etniska sammanslutningar eller lyxiga golfklubbar: Det finns en tydlig distinktion mellan ”vi” och ”dom”. Det överbryggande sociala kapitalet däremot har ett inkluderande och utåtblickande fokus, och Putnam nämner medborgarrättsrörelsen och ungdomsföreningar som exempel på överbryggande former av socialt kapital. Han konstaterar: ”Det sammanbindande sociala kapitalet utgör ett extra starkt sociologiskt kitt, det överbryggande ger ett sociologiskt smörjmedel” (a.a:23).

Ovanstående går att tolka som att navet i Putnams beskrivning av socialt kapital är individualistiskt till sin form. Även om konsekvenserna av en individs handlingar kan få positiva effekter för omgivningen, är det tillväxten på *den enskildes* kapital som ska öka. Och det gör den för tillfället inte, enligt Putnam. Känslan av gemenskap har ebbat ut, skriver han, och vi måste hitta och utveckla nya metoder för att åter knyta band till varandra och därigenom stärka det sociala kapitalet (a.a).

Nyckelbegrepp i ovanstående teoretiska ramverk är sammanbindande och överbryggande socialt kapital, tillit, mellanmänniskt förtroende, civilsamhälle och demokrati.

3.2 Rothstein, socialt kapital och de offentliga institutionerna

En forskare som har kritiserat både Putnams definition av socialt kapital och hans teori om hur det skapas är den svenske statsvetaren Bo Rothstein. Rothstein menar att det inte finns några egentliga belegg för att socialt kapital skapas genom att individer aktiverar sig i och genom olika organisationer och nätverk (Rothstein, 2003). Han presenterar ett alternativ, nämligen att de processer som ligger bakom mellanmänniskt tillit och socialt kapital handlar mer om politik än sociologi. Rothstein kritiserar även Putnams definition av socialt kapital för att vara rörig och innehålla olika saker som alla har att göra med varandra på ett eller annat sätt. ”Networks, norms and social trust” (nätverk, normer och förtroende, min övers.) hänger ihop, menar Rothstein, och skriver att Putnams definition måste preciseras för att överhuvudtaget ha en teoretisk användbarhet (Rothstein, 2003:97). I

Rothsteins definition av socialt kapital ryms två dimensioner: en kvantitativ och en kvalitativ. Den kvantitativa dimensionen handlar om antalet sociala kontakter som en person har - ju fler kontakter desto större socialt kapital. Den kvalitativa dimensionen innefattar *graden av tillit*¹⁹ som finns i de sociala kontakterna. Social tillit enligt Rothstein innefattar både trovärdighet och pålitlighet, och menar att sociala nätverk och föreningar som utgörs av svekfulla och opålitliga relationer till individer som man inte kan lita på kan vara en belastning och inte en tillgång. Rothsteins definition av socialt kapital går således att sammanfatta till att det är ”summan av antalet sociala kontakter en individ har multiplicerat med graden av förtroende i dessa relationer” (a.a:112).

Men hur skapas och främjas detta sociala kapital, enligt Rothstein? De senaste åren har mycket forskning ägnats åt att undersöka så kallad ”good governance”, ett ibland svårdefinierat och flexibelt begrepp, som syftar till den process i vilken beslut fattas och implementeras. Det handlar således inte om att fatta och implementera ”rätt” beslut, utan om att processen som leder fram till besluten och dess implementering är så god som möjligt. Vad innehåller då detta adjektiv ”good”? Faktorer som ofta lyfts fram när man talar om ”good governance” är transparens, ansvarstagande, redovisningsansvar, effektivitet, lyhördhet (till medborgarnas behov), samt att besluten fattas och implementeras i enlighet med rådande lagar och policys (på engelska: ”the rule of law”) (se t ex Good Governance Guide, 2012; Förenta nationerna [FN], 2014). ”Good governance” anses ha stor betydelse för ett samhälles både ekonomiska och välfärdsmissiga utveckling (ibid) och Rothstein är en av många forskare som har intresserat sig för just ”governance” (på svenska styrning/styrelseskick) och dess betydelse för bland annat graden av tillit i ett samhälle. Rothstein (2003) menar, som tidigare nämnts, - liksom Putnam - att social tillit har betydelse för demokratins förutsättningar, men att denna tillit inte genereras genom att delta i sociala nätverk, utan i stället av hur mycket förtroende medborgarna har för sina offentliga och politiska institutioner: litar man på sina myndigheter har det en

---

¹⁹ Rothstein lutar sig mot den polske sociologen Piotr Sztompkas definition av tillit: ”en förhoppning om andra aktörers framtida pålitlighet” (Rothstein, 2003:111; Sztompka, 1998:21).

positiv effekt på vår tillit till varandra (Rothstein, 2011). Rothstein tar avstamp i en teoretisk utgångspunkt som handlar om att kvaliteten på de offentliga institutionerna påverkar människors tillit inom olika samhällen, och att dessa nivåer av tillit i sin grad påverkar hur väl ett samhälle kan stötta sina offentliga institutioners möjligheter att ta hand om medborgarna. Den politiska sfären och de offentliga institutionerna är det som skapar socialt kapital, menar han.

Ju mer förtroende man har för samhällets olika institutioner, desto mer är man benägen att hysa social tillit till sina medmänniskor. Eller tvärtom, ju mera man anser att det går att lita på människor i allmänhet, desto mer litar man också på samhällets institutioner (a.a: 178).

Rothsteins teoretiska utgångspunkt när det gäller socialt kapital och dess varande eller icke varande skiljer sig alltså från Putnams på flera punkter, dels när det gäller själva begreppsdefinitionen, dels när det gäller hur socialt kapital skapas. Rothstein kritiserar föreställningen om det civila samhällets och föreningslivets betydelse för socialt kapital. Det bygger enligt honom på en *särskiljandets logik*, det vill säga att etablera en distans som gränsar till direkt misstro mot konkurrerande organisationer eller nätverk, och han lyfter MC-klubbarna Hells Angels och Bandidos rivalitet som ett exempel på denna logik (Rothstein, 2003). Dock tillstår också Putnam (2001) att socialt kapital kan användas både utifrån goda och dåliga syften.

Nyckelbegrepp i ovanstående teoretiska ramverk är kvantitativt och kvalitativt socialt kapital, grad av tillit, offentliga institutioner, politisk sfär och särskiljandets logik.

3.3 Durkheim om mekanisk och organisk solidaritet

Till den franske sociologen Émile Durkheims (1858-1917) mer kända publikationer hör *The Division of Labour in Society* (skrevs 1893), *Sociologins metodregler* (skrevs 1895) och *Själv mordet* (skrevs 1897). Durkheim satte rationalitet och funktion högt när han studerade hur samhället hänger ihop, och då utifrån en empirisk utgångspunkt där det normala och det avvikande - det sjuka

(anomi) - utgjorde två viktiga dimensioner (Gilje & Grimen, 2007). Durkheim försökte även tackla vilken betydelse den ökande individualismen i ett modernt samhälle hade/skulle få och skrev bland annat om den "isolerade individen" och hur denne sökte utbyte genom sociala relationer för att maximera sin personliga "avkastning" (Durkheim, 1984; Giddens, 1978). De individualistiska ideal som växte fram under Durkheims samtid stod enligt honom för en ny typ av social ordning; det traditionella samhällets reglerande konservatism och dess sammanhållande funktion fick ge vika för ett nytt samhälle där relationer och därmed beroende mellan individer, baserad på deras olika funktioner i samhället, växte fram (a.a). Mot bakgrund av detta intresserade sig Durkheim för solidaritetens betydelse för samhällets varande och han skiljde mellan två olika former av solidaritet, nämligen *mekanisk* och *organisk*. Den förstnämnda formen kan enligt Durkheim ses i strikta, homogena samhällen med en stark social kontroll och en slutenhet mot världen utanför. Delarna bildar en helhet genom att vara "mekaniskt" ihopsatta, och underordnade det kollektiva medvetandet (se nedan). Den organiska formen av solidaritet återfinns i stället i pluralistiska samhällen inom vilka individernas livserfarenheter är skiftande och den sociala kontrollen svagare. Delarna bildar en organisk helhet genom att vara olika varandra och på så sätt skapa ett ömsesidigt beroende (a.a). Båda formerna av solidaritet är enligt Durkheim ett socialt faktum, och utgörs av gemenskap och känsla av samhörighet (Lindgren, 2007:73ff.). I det postmoderna och individualiserade samhället, i vilket den mekaniska solidariteten fallit sönder, menade Durkheim att den organiska solidariteten skulle träda in i dess ställe. En sådan solidaritet bygger mer på relationerna och arbetsuppdelningen mellan de olika individerna än på ett delat trossystem eller en moralisk auktoritet.

Durkheim menade även att det existerar ett *kollektivt medvetande*, ett *conscience collective* (Durkheim, 1984; Giddens, 1978:25ff.; Gilje & Grimen, 2007). Det kollektiva medvetandet utgörs av summan av de övertygelser, uppfattningar, attityder och värderingar som är gemensamma för individerna i en grupp eller i ett givet samhälle, och är starkare och mer sammanhängande i enklare, kollektiva samhällen där individerna delar samma trossystem, till exempel i starkt religiösa samhällen (Lindgren, 2007). När samhällen växer och

blir alltmer funktionellt specialiserade bygger solidariteten på ett indirekt beroende mellan människorna, det Durkheim kallar organisk solidaritet (Durkheim, 1993). ”Co-operation has its intrinsic morality”, menade Durkheim (1984:228), det vill säga, samarbete har sin egen inre moral, och är således inte beroende av exempelvis ett delat trossystem eller en moralisk auktoritet (jämför med Putnams mer strategiska utgångspunkt: ”jag hjälper dig nu för att jag litar på att du hjälper mig sedan”).

Teorin om mekanisk och organisk solidaritet har kritiserats, bland annat för att Durkheim inte lyckades med att empiriskt belägga sin centrala tes, nämligen att organisk solidaritet har en överordnad integrerande kraft i moderna samhällen (se t ex Thijssen, 2012). Dock är kanske avsaknaden av empiriska belägg inte så konstig; Durkheim levde och verkade i en tid och ett samhälle som till mångt och mycket präglades av mekanisk solidaritet. Samhället som vi känner det idag ser annorlunda ut än på Durkheims tid, och av den anledningen kan det vara motiverat att applicera de teoretiska begreppen mekanisk och organisk solidaritet på nutida empiriska resultat.

Nyckelbegrepp är mekanisk och organisk solidaritet, kollektivt medvetande, social kontroll samt homogena och pluralistiska samhällen.

3.4 Putnam, Rothstein och Durkheim tillsammans

En gemensam nämnare för de tre teoretiska tolkningsramarna är tillitens betydelse för en slags kollektiv vi-känsla. Hur relaterar människor till varandra och det samhälle de lever i? Vad skapar och främjar denna tillit som vissa forskare kallar socialt kapital, men som i denna studie går under begreppet samhörighet? Och vad har tilliten för betydelse för demokratins förutsättningar? Putnam, Rothstein och Durkheim är tre forskare sprungna ur olika tidsepoker, och olika samhällen. Trots detta finns det beröringspunkter dem emellan. Vid jämförandet av Durkheims teoretiska antagande om att det existerar olika former av solidaritet beroende på hur samhället i övrigt ser ut, Putnams uppdelning av socialt kapital i två olika former, en sammanbindande och en överbyggande, samt Rothsteins särskiljning av kvantitativt och kvalitativt socialt kapital framträder likheter. Med risk för att förenkla komplicerade teoretiska tankegångar kategoriseras här organisk

solidaritet, överbryggande socialt kapital och kvantitativt socialt kapital i en del, och mekanisk solidaritet, sammanbindande socialt kapital och kvalitativt socialt kapital i en annan. Dessa begrepp och de olika aspekterna av sammanhållning kommer att ligga till grund för analysen av studiens resultat.

4 Metod

I detta avsnitt följer en redogörelse för studiens avgränsningar, den valda metoden och dess förtjänster och begränsningar samt tillvägagångssätt när det gäller insamling och systematisering av empiriskt material. Avslutningsvis följer en diskussion om de etiska överväganden som har gjorts under studien.

4.1 Avgränsningar

Som med livet i stort, har det funnits många andra vägar som kunde ha valts under genomförandet av denna uppsats. En komparativ studie, till exempel mellan en aktör inom civilsamhället och en aktör inom kommunal verksamhet, hade varit intressant. Skiljer sig tankarna, visionerna och arbetet för att skapa samhörighet åt mellan de bägge, och i så fall på vilket sätt? Dock har ambitionen varit att söka förståelse och kunskap om samhörighet i praktiken, och även då en komparativ undersökning hade kunnat möjliggöra en bredare ansats hade den också kunnat riskera en fördjupad förståelse för det valda fenomenet. Således föll valet på en fallstudie. Att det blev just Sofielunds Folkets Hus som fick utgöra det empiriska underlaget har flera anledningar: dels på grund av sin geografiska belägenhet; centralt mitt i Malmö och i ett område vars rykte ofta präglas av mer negativa toner, och dels på grund av en viss förkunskap om verksamheten, eller rättare sagt om vad Sofielunds Folkets Hus förmedlar om sin verksamhet. Men varför civilsamhället överhuvudtaget, kan man undra? Det är en relevant fråga. Varför inte undersöka hur arbetet för samhörighet görs i en politiskt vald organisation och/eller i en verksamhet som både har ett tydligt uppdrag och ett fastställt mandat att utföra det uppdraget? Det kunde naturligtvis ha gjorts. Men mot bakgrund av de senaste årens förda politik och den rådande politiska och samhälleliga välfärdsdiskursen, och inte minst den betydelse som Malmö-

kommissionen (Kommission för ett socialt hållbart Malmö, 2013) ger civilsamhället när det gäller Malmös väg mot en hållbar framtid, är det en av de civila samhällets aktörer som fångat intresset för den här studien.

4.2 Fallstudie som metod

Metod bör väljas utifrån hur forskningsfrågan bäst besvaras (Aspers, 2007). Den här studiens syfte har varit att undersöka bilder av samhörighet utifrån teorier, ideal och praktik. På vilket sätt kan då en fallstudie av arbetet för att skapa samhörighet på Sofielunds Folkets Hus fylla det syftet? Valet av fallstudie som metod motiveras bland annat av ambitionen att få en datainsamling som ger ett tillräckligt empiriskt underlag för analys (a.a:104f.). Fallstudiemetodiken kan möjliggöra en rik och nyanserad kunskap om det studerade fallet (Jacobsson & Meeuwisse, 2008), och genomförs både utifrån en kvalitativ och en kvantitativ metod (Bryman, 2011). I det här fallet har studien haft en kvalitativ ansats som motiverats av undersökningens syfte och frågeställningar. Datainsamlingen har skett genom intervjuer, observationer, och innehållsanalys av verksamhetsberättelser. Det har varit en utmaning att balansera dessa tre empirikällor, mer om detta nedan, men fallstudiemetodiken har valts utifrån dess möjlighet att fånga en rik och nyanserad data som kan bidra till en förståelse för det som undersöks.

4.2.1 Intervjuer - urval och tillvägagångssätt

Totalt har sju intervjuer genomförts, och varje intervju har varat mellan 50 och 60 minuter, undantaget intervju nummer sju (med Gunilla) som tog 25 minuter. Intervjuerna har varit semistrukturerade till sin form (se t ex Bryman 2011; Aspers, 2007), vilket innebär att ett frågeschema (se bilaga 4) har upprättats och följts, men ordningsföljden på frågorna som ställts har varierat. Den semistrukturerade formen har även öppnat upp för följdfrågor, vilket har möjliggjort en flexibilitet och dynamik i samtalen. Dock har en svårighet med denna typ av ”lösare” intervjuform varit att som intervjuare inte lägga sina egna tankar ”i knät” på de intervjuade. För en del av intervjupersonerna visade det sig utmanande att

besvara frågor om hur de vill definiera samhörighet. I de fallen har det legat nära tillhands att som intervjuare ”hjälpa till”. Denna risk har hanterats genom att i de aktuella fallen för en stund lämna frågan, för att senare under intervjuerna återkomma till den. Då har intervjupersonerna haft tid att reflektera och utveckla sina tankegångar, vilket också har återspeglats i deras svar.

Urvalet har varit målstyrt (även kallat målinriktat) (se t ex Bryman, 2011), vilket innebär att det har haft en direkt koppling till studiens forskningsfrågor, både när det gäller val av organisation - Sofielunds Folkets Hus - och när det gäller intervjupersonerna. I januari och februari 2014 togs kontakt med Sofielunds Folkets Hus ledning för att informera om studien och dess syfte och för att be om tillstånd till att genomföra den. Efter inhämtat godkännande skickades epost till fyra personal på Sofielunds Folkets Hus innehållandes information om studien samt förfrågan om intervju. Samtliga svarade ja, och intervjuerna genomfördes under februari och mars 2014. Efter dessa intervjuer ändrades urvalet något, från målstyrt till något som mer liknade ett så kallat snöbollsurval (a.a.). Genom denna form av urval kontaktades de övriga intervjupersonerna, och tre intervjuer till genomfördes, den sista i oktober 2014. Ovanstående urvalsprocess har å ena sidan inneburit en viss form av bekvämlighet för undertecknad, men å andra sidan också väckt vissa etiska frågor: Hur kan intervjupersonerna garanteras anonymitet när de valts ut baserat på andra organisationsmedlemmars rekommendationer? Det är en fråga som i skrivande stund fortfarande är aktuell och som det inte finns något tydligt svar på. Men mer om detta under avsnittet ”4.5 Etiska överväganden”. En annan problematisk dimension när det gäller denna typ av urval är frågan om representativitet (Bryman, 2011). Dock görs inga anspråk på att urvalet skulle vara representativt för hela Sofielunds Folkets Hus, eller alla folkets hus i Malmö, eller för den delen civilsamhällets organisationer i allmänhet. Men den fördjupade kunskapen, som ovanstående tillvägagångssätt ämnat att komma åt, ”tvingar” i det här fallet representativiteten att ta ett steg tillbaka till förmån för värdet av den mer djuplodande kunskapen. Detta diskuteras vidare i avsnittet ”4.4 Metodologisk medvetenhet - studiens validitet, reliabilitet och generaliserbarhet”.

Intervjuerna spelades in med hjälp av bandspelare och transkriberades

ordagrant i sin helhet. Detta gjordes trots en medvetenhet om att det är en tidsödande process. Men värdet av att ha intervjuvaren i sin helhet övervägde tidsåtgången. Transkriberingen har även möjliggjort den rikedom av citat som återfinns i uppsatsens resultatdel, och som bidragit till skapandet av en narrativ framställning av intervjuvaren (Bryman, 2011).

Det transkriberade materialet har efter flera genomläsningar kategoriserats i fyra teman: samhörighetskapande, möjligheter, rummet samt samhällskritik/”vi och dom”²⁰ och rent konkret har det gått till så att varje tema har tilldelats en färg, och pennor av fyra olika färger har fått markera de stycken i texterna som tolkats tillhöra de olika temana. Vissa citat har givits mer än en färg då dess innehåll matchat flera teman. Denna överlappning har hanterats på så sätt att samtliga citat lästs igenom igen, för att urskilja ytterligare nyanser och tolkningar, vilket i sin tur har möjliggjort ett tydligare val av vilka teman de olika citaten hamnat under. Sedan har, utifrån studiens syfte och frågeställningar, relevanta citat valts ut, vilka presenteras i resultatdelen.

4.2.2 Observationer - urval och tillvägagångssätt

Parallellt med intervjuerna har två observationer gjorts. I inledningsskedet av arbetet med fallstudien var tanken att det empiriska materialet skulle utgöras av tre något likvärdiga ben; intervjuer, observationer och innehållsanalys av verksamhetsberättelser från åren 2010, 2011 och 2012. Även om observationer och innehållsanalys har genomförts har resultatet från dessa mer fått fungera som en slags bakgrund, en fond, mot vilken intervjuresultatet tolkats och analyserats. Det empiriska materialet från intervjuerna har getts en framträdande roll i studiens resultatdel, medan materialet från observationerna och innehållsanalysen har bidragit till att kontextualisera intervjuvaren och på så sätt öka förståelsen för det studerade. Ambitionen med observationerna har varit att fånga samtal och skeenden som på ett eller annat sätt kan kasta ljus på forskningsfrågan. Detta har visserligen gjorts, men inte samma utsträckning som det initialt var tänkt.

---

²⁰ Dessa teman har sedan legat till grund för de teman som återfinns i uppsatsens resultatdel, nämligen ”Att definiera samhörighet”, ”Är samhörighet viktigt och i så fall varför?”, ”Att skapa och främja samhörighet”, samt ”Samhällskritik - ’vi och dom’”.

Vad är det då som har observerats? Svaret på det bör förledas av frågan: Vad är viktigt att observera? (Henriksson & Månsson, 1996), och är naturligtvis även relaterat till syftet med studien (Merriam, 1994). Den första observationen genomfördes i mars 2014, i en verksamhet som tillhör Glokala folkhögskolan, den största hyresgästen hos Sofielunds Folkets Hus, och faller under vad som kan kallas för en ostrukturerad observation (Bryman, 2011). Verksamheten som observerades syftade till (den är vid dags dato inte aktiv) att skapa en motiverande och utbildande mötesplats för arbetslösa ungdomar. Rollen som observatör i det här fallet kan klassificeras som ett mellanting mellan *deltagare-som-observatör* och *observatör-som-deltagare* (a.a). Båda rollerna innebär att personerna i verksamheten har haft kännedom om mitt uppdrag och min närvaro²¹. Förhoppningen med att inta just denna roll var att observera *naturligt förekommande data* (Silverman, 2006), alltså samtal och skeenden som hade utspelat sig även utan min närvaro. Dock har denna naturligt förekommande datan tolkats, först genom de fältanteckningar som gjordes under observationen, och sedan i själva analysen av materialet, så ett kritiskt perspektiv på hur ”naturligt förekommande” denna data är kan vara motiverat. När det gäller fältanteckningarna har de dels utgjorts av anteckningar på första ordningens nivå (Aspers, 2007), det vill säga vad människorna som observerats själva har sagt, och dels har de bestått av anteckningar som baserats på egna observationer och tolkningar. Fältanteckningarna har gjorts med hjälp av penna och papper. Ett enkelt frågeschema har upprättats, som ett sätt att strukturera observationerna och anteckningarna. Schemat har innehållit fyra frågor: 1. Vad är det som sker? 2. Var sker det? 3. Med (av) vem sker det? samt 4. Hur sker det?, och är baserade på Aspers (2007) frågeschema. Resultatet kan ses i bilaga 3.

Den andra observationen genomfördes i april 2014, och hade ett litet annat fokus än den första då den mer utgick från Sofielunds Folkets Hus som fysisk plats. Bland annat togs bilder (se bilaga 5) av huset, och både inomhus- och utomhusmiljön observerades. Anledningen till detta var att det i intervjuvärdens talats mycket om vikten av ”öppna dörrar” för att skapa samhörighet, vilket

---

²¹ Tillstånd att närvara inhämtades från både ansvarig personal och deltagarna.

föranledde en observation av bland annat de verkliga, fysiska dörrarna och rummen i Sofielunds Folkets Hus. Inget frågeschema användes vid det här tillfället, utan ”anteckningarna” bestod i stället av fotografier.

När det gäller urvalet av dessa två observationer har de liksom intervjuerna varit målstyrda. Som Bryman (2011:392) uttrycker det: ”Etnografer måste ofta skaffa sig information från vilken källa som än blir tillgänglig”. Den första observationen kom till stånd av den enkla anledning att det gällde en verksamhet vars projektledare var känd för mig sedan tidigare, och att ta kontakt och fråga om tillstånd var enkelt och gick snabbt. Den andra observationen kom till stånd av ovan angiven anledning. Det begränsade urvalet kan kritiserars. Varför gjordes inte fler och längre observationer? Svaret har flera delar. Dels tog intervjuerna och transkriberingen och tolkningen av dem tid i anspråk, dels var det också resultatet från intervjusamtalen som jag upplevde gav materialet en ”mättnad”, och som ledde studien framåt. En annan aspekt värd att nämnas är att det under denna tidsperiod, våren 2014, inte fanns så mycket egen verksamhet som Sofielunds Folkets Hus bedrev, utan de verksamheter som fanns tillhörde de föreningar och projekt som hyrde in sig i huset. Detta gjorde att en bekymmersam situation dök upp: ska jag observera något som inte direkt tillhör Sofielunds Folkets Hus egen kärnverksamhet, utan som hör till hyresgäster i huset? Utifrån studiens syfte och forskningsfråga föll valet på att begränsa observationerna till de ovan nämnda.

Observationerna har hjälpt till att utveckla en förståelse för det sammanhang som utgörs av Sofielunds Folkets Hus, en förståelse som varit viktig och relevant för själva forskningsproblemet.

4.2.3 Analys av verksamhetsberättelser - urval och tillvägagångssätt

Innan intervjuerna och observationerna genomfördes gjordes en kvalitativ innehållsanalys (Bryman, 2011) av tre av Sofielunds Folkets Hus verksamhetsberättelser. Dokument såsom verksamhetsberättelser utgör vanligtvis den tredje empirikällan vid fallstudier Merriam (1994). Dokumenten har granskats utifrån en kvalitativ innehållsanalys (se t ex Bryman, 2011) och de övergripande frågorna

har varit: 1. *Vad* gör Sofielunds Folkets Hus (med fokus på typer av verksamheter)? 2. Vad säger man är *syftet* med det man gör? 3. *Hur* säger man att man gör det man säger att man gör?

Ambitionen med att använda verksamhetsberättelserna som empirikälla har varit, som Merriam (1994:130) uttrycker det, att de skulle kunna hjälpa mig ”att upptäcka innebörder, utveckla förståelse och förmedla insikter som är relevanta för forskningsproblemet”. Och läsningen av berättelserna har främst fungerat på det viset, som ett verktyg för att skapa mig en bild av Sofielunds Folkets Hus, både när det gäller hur man är organiserad och vilka verksamheter som bedrivs, samt vilket språkbruk som används när man skriver om det man gör. Denna kartläggning har sedan fungerat som en fond för den övriga empirin. Verksamhetsberättelser från åren 2010, 2011 och 2012 har studerats och en kategorisering av de olika verksamheter som funnits i huset under dessa år har gjorts. Kategoriseringen har gjorts utifrån tre teman: ”Aktivitet”, ”Mål/syfte” samt ”Klassificering” (se bilaga 1). Vidare har Sofielunds Folkets Hus egna ord om syftet med verksamheten brutits ur texterna och sammanställts, för att på så vis skapa en tydligare bild över hur man själv beskriver det man gör och vilket språkbruk som används (se bilaga 2).

Förteckningen över de olika verksamheterna, kategoriseringen av dem samt innehållsanalysen av verksamhetsberättelserna, har främst fungerat som ett verktyg för att få en insikt i Sofielunds Folkets Hus olika verksamheter och organisation. Denna insikt har varit till hjälp under intervjuerna på så sätt att den har skapat en ”fond” mot vilken den övriga empirin tolkats.

4.3 Analysens tillvägagångssätt

När det gäller studiens dataanalys har den haft en kvalitativ och abduktiv ansats, alltså ett skiftande mellan induktion (härleda slutsatser utifrån erfarenheter) och deduktion (härleda slutsatser utifrån logik) (Blom & Morén, 2007). Med andra ord har det empiriska materialet, den valda teorin och de egna tolkningarna växelvis samverkat.

I ett första steg har en forskningsfråga formulerats, baserad på framför allt

ett intresse för hur olika gemenskaper kan uppstå och se ut i det lokala civilsamhället och hur civilsamhällets aktörer själva ser på samhörighetskapande. Detta intresse eldades på i och med det vetenskapliga underlag som Malmökommissionen (Kommission för ett socialt hållbart Malmö, 2013) presenterade under våren 2013, och i vilket både civilsamhällets roll i det framtida samhällsbyggandet och vikten av samhörighet diskuteras. I nästa steg har forskningsfrågan undersökts empiriskt, för att i ett tredje steg tolkas med hjälp av ett teoretiskt ramverk och resultera i en analys. Denna analys har i sin tur väckt nya forskningsfrågor, som förhoppningsvis kan ligga till grund för nya undersökningar i framtiden.

De tre teoretiska perspektiv och tillhörande begrepp som använts för att tolka materialet har varit Putnams (2001) uppdelning av socialt kapital i en sammanbindande och en överbryggande dimension, Rothsteins (2003) två olika former av socialt kapital - kvantitativt och kvalitativt - samt Durkheims (1984) begrepp mekanisk och organisk solidaritet. Den ursprungliga tanken var att de tre teoretiska perspektiven skulle ges ett jämbördigt utrymme i analysen av materialet, men så har det inte blivit. Det har varit en utmaning att applicera Durkheims abstrakta teoretiska resonemang på materialet. Ett alternativ skulle ju vara att utelämna Durkheim helt och hållet, och det har övervägts. Men jag menar att det trots svårigheterna ändå har funnits en poäng med att försöka betrakta empirin utifrån detta teoretiska perspektiv, då det förhoppningsvis kan bidra med ytterligare en dimension av hur begreppet samhörighet kan förstås.

I uppsatsens resultatdel lyfts framförallt det empiriska materialet från intervjuerna. Intervjusvaren har exemplifierats med hjälp av citat, som sedan kommenteras och tolkats med hjälp av studiens teoretiska ramverk. Därefter har själva analysen gjorts, som presenteras i ett eget avsnitt. Detta tillvägagångssätt när det gäller att redovisa materialet kan te sig något upprepande. Dock motiveras det i det här fallet av en ambition att vara så tydlig som möjligt.

Materialet från observationerna och analysen av verksamhetsberättelserna redovisas separat i bilagor, och syftar till att ge en djupare insikt i och förståelse

för Sofielunds Folkets Hus verksamhet, vilket i sin tur ger intervjuvaren en värdefull kontext.

4.4 Metodologisk medvetenhet - studiens validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Validitet och reliabilitet är ett begreppspar som ofta diskuteras i kvalitativa forskningssammanhang, och inte alltid utan en del svårigheter (se t ex Bryman, 2011; Jacobsson, 2008; Aspers, 2007; Svensson, 1996). Valet av fallstudie som vetenskaplig metod kan motivera en problematisering av studiens generaliserbarhet, menar många forskare (se t ex Bryman, 2011). Är det ens möjligt att generalisera utifrån studiet av ett fall? Kan resultatet av denna undersökning tillämpas på andra organisationer och verksamheter inom civilsamhället? Om inte, hur kan då fallstudier sägas vara vetenskapliga? Enligt Flyvberg (2006) har fallstudien som metod kritiserats för att ge en bristande validitet, och jag tolkar Flyvberg som om det framförallt är den externa validiteten, alltså i vilken utsträckning fallstudiens resultat kan generaliseras till andra situationer och miljöer (Bryman, 2011) som tenderar att ifrågasättas. Fallstudien till sin form är kontextbunden och hur kan då resultatet ”lyftas” - generaliseras - till att gälla även andra kontexter? Kan jag hävda att denna studies resultat är giltigt för exempelvis andra aktörer inom Malmös civilsamhälle, låt oss säga andra folkets hus? Två sätt att förhålla sig till kritiken är för det första att strunta i den och hävda att kravet på generaliserbarhet inte är relevant i det här fallet. En mer djuplodande studie kan ha lika stor betydelse för den samhällsvetenskapliga forskningen som studier med större och slumpmässiga urval. För det andra lyfter Flyvberg (2006) en aspekt som inte är att förringa i det här sammanhanget, nämligen den som handlar om forskarens, eller i det här fallet - studentens, egen inlärningsprocess. Flyvberg (a.a: 188) skriver att fallstudiemetoden är viktig ”för forskarens egen inlärningsprocess genom att utveckla de färdigheter som behövs för att åstadkomma bra forskning”. Det är trösterikt att tänka på den *lärande* delen av att skriva denna uppsats. Oavsett undersökningens brister har jag blivit en bättre och mer förberedd student

i och med detta arbete.

För det tredje kan det vara av värde att titta närmare på betydelsen av begreppet generalisering. Om man i stället för att tolka innebörden som *empirisk* generalisering - att denna fallstudies resultat även bär giltighet i andra kontexter - fokuserar på en *teoretisk* generalisering, vilket innebär att resultaten generaliseras i förhållande till studiens teoretiska ramverk (Bryman, 2011), kan kravet på generalisering nås. Jacobsson och Meeuwisse (2008:52) skriver att ”forskaren riktar sina frågor till fallet som exempel på en mer generell företeelse till vilken bredare teoretiska idéer och perspektiv är knutna”. Yin (2009) använder begreppet *analytisk generalisering* och menar att resultatet av en empirisk undersökning som är specifik och kontextbunden, som i fallet med Sofielunds Folkets Hus, kan, om empirin i själva analysen har förankrats i mer generella teoretiska antaganden och begrepp, generaliseras. Mot bakgrund av ovanstående kan denna studie sägas bidra med kunskap som kan nyansera och berika studiens teoretiska begrepp och antaganden, och således kan resultatet påstås vara generaliserbart, alltså överförbart till andra liknande kontexter.

När det gäller krav på extern reliabilitet (Bryman, 2011) anser jag att de inte är relevanta i det här sammanhanget. Att studien skulle kunna upprepas, av undertecknad eller av någon annan, och generera exakt samma resultat, är inte troligt. Dock är det av större intresse att diskutera studiens interna reliabilitet, det vill säga om det finns en överensstämmelse mellan det empiriska materialet och analysen (a.a.). Merriam (1994) beskriver en möjlig nackdel med fallstudien som forskningsmetod när hon menar att den kan förmedla en tro på att den redogör för hela företeelsen som studeras, när det egentligen bara sätter ljuset på en liten del av helheten. ”En tillit till forskaren som det primära instrumentet för att samla in och analysera information kan ge strålande insikter om en företeelse, men det kan också resultera i en trivial, felaktig och till och med vilseledande analys”, skriver hon (a.a:79). Med andra ord, är mina slutsatser tillförlitliga? Det är en svår fråga att svara på. Å ena sidan har ansträngningar gjorts för att det empiriska materialet ska hanteras, systematiseras, tolkas och analyseras så noggrant och pålitligt som möjligt. Å andra sidan, välkomnas (nästan) ett ifrågasättande av uppsatsens

slutsatser. De är ju baserade på mina tolkningar av verkligheten, och de bör kritiskt granskas.

4.5 Etiska överväganden

Så kommer vi till den del som ofta får en något pliktskyldig och undangömd plats i vetenskapliga texter, nämligen de etiska övervägandena. Dock är det högst motiverat att stanna upp och reflektera kring samt redogöra för och tydliggöra de etiska överväganden och ställningstaganden som gjorts under genomförandet av denna studie. Vetenskapsrådet (2011:14) skriver att det ”i forskning ställs krav såväl på kvalitet i arbetet som på integritet hos forskaren. Ett reflekterat etiskt förhållningssätt och agerande i forskarens olika roller är därvid grundläggande”.

Vad innebär det då att ha ett etiskt förhållningssätt som forskare, eller i detta fall, som student? Eliasson (1995:167) menar att

till hederligheten i forskningsarbetet hör inte bara sådant som att inte fiffla med procenttalen, utan också sådant som att göra klart för oss var vi står i ontologiska och epistemologiska frågor och att i forskningspraktiken försöka handla i enlighet med denna vår världsbild och kunskapssyn.

Vad får ovanstående citats innebörd för betydelse i det här specifika fallet? De ontologiska och epistemologiska grundvalarna för denna studie har berörts ovan. När det gäller att i forskningspraktiken försöka handla i enlighet med denna världsbild och kunskapssyn har det fått följande implikationer.

De etiska principerna inom den humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningen har fyra huvudkrav, nämligen informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2013). De har i det här fallet inneburit följande. Intervjupersonerna har informerats både muntligen och skriftligen (via epost) om syftet med studien, att ett deltagande är frivilligt och att de när som helst har kunnat avbryta sin medverkan. Efter att intervjupersonerna informerats har samtycke inhämtats. Samtliga medverkande har varit över 18 år och gett intrycket av att ha tillgodogjort sig den givna

informationen. När det gäller konfidentialitetskravet är det det forskningsetiska krav som har varit svårast att implementera. Då Sofielunds Folkets Hus organisation är relativt liten, och ”alla känner alla”, har det varit en utmaning att säkerställa anonymiteten för intervjupersonerna. Trots avidentifiering har risken för igenkänning skapat ett visst huvudbry hos undertecknad, och lett till ett övervägande av att avidentifiera Sofielunds Folkets Hus som organisation helt och hållet. Dock skulle detta lett till att de ursprungliga motiven till varför just detta folkets hus valdes som föremål för denna studie hade gått förlorade. Slutligen gjordes ställningstagandet att en noggrann och genomtänkt avidentifiering av intervjupersonerna är tillräcklig för att uppfylla kravet på konfidentialitet och anonymitet. Till detta ställningstagande hör även att de uppgifter som framkommit i intervjuerna inte har varit av någon direkt etisk känslig karaktär. Det sista forskningsetiska kravet, nyttjandekravet, har i detta fall inneburit att allt material som samlats in endast har använts för denna studies ändamål.

Slutligen är det av vikt att framhålla att studiens empiriska material har tolkats utifrån ett kritiskt perspektiv. De resultat som läggs fram tillsammans med den analys som görs i denna uppsats är på intet sätt några sanningar, utan *en* möjlig tänkt tolkning av verkligheten.

5 Resultat

Nedan redovisas resultatet av de verksamhetstexter, observationer och framför allt intervjuer som studerats och genomförts. För att få en insikt i och förståelse för Sofielunds Folkets Hus verksamhet, syfte och mål har alltså tre av husets verksamhetsberättelser studerats. Texterna har bidragit till att kontextualisera empirin, och då framför allt intervjuresultaten, och har tillsammans med observationerna skapat en slags tolkningshorisont för den övriga empirin. Resultatdelen inleds med en beskrivning av Sofielunds Folkets Hus historik, nutida verksamhet och lokala omgivning.

5.1 Om Sofielunds Folkets Hus

Mellan 1902 och 1982 bedrevs det undervisning i folkskolan på Rolfsgatan 16²², i området Sofielund i Malmö. När den verksamheten upphörde, engagerade sig boende i området för att starta ett allaktivitetshus och 1995 bildades Sofielunds Folkets Hus (SFH) förening, en ideell förening utan vinstintresse. Enligt egna uppgifter tar huset idag emot cirka 100 000 besökare per år, och man håller öppet för aktiviteter 92 timmar i veckan. Själva huset har nyligen genomgått en omfattande renovering, som bland annat bestått av en stor investering i den kommersiella restaurang som nu inryms i huset. Restaurangen, som har en ekologisk profil, serverar mat både till skolelever från den närliggande Kastanjeskolan, anställda i huset samt besökare utifrån. De föreningar som har sin verksamhet i Sofielunds Folkets Hus är i dagsläget cirka 35 till antalet²³, och den största hyresgästen är Glokala folkhögskolan. Huvudman för Glokala folkhögskolan är Glokala folkbildningsföreningen²⁴, vars syfte är att

- stimulera folkbildningsarbete i Malmö såväl praktiskt som teoretiskt,
- tillvarata och utveckla människors kraft genom att stödja bostadsområdesanknuten folkhögskoleverksamhet och annan folkbildningsverksamhet grundad på jämlikhet och solidaritet,
- i samverkan med olika folkrörelser medverka till en bred diskussion om folkbildning och folkrörelsernas villkor i storstaden (Folkbildningsföreningen, 2012:3).

Majoriteten av Glokala folkbildningsföreningens styrelseledamöter arbetar direkt eller indirekt inom den dagliga verksamheten på Sofielunds Folkets Hus. Ledarskapet för folkhögskolan är delat; två rektorer ansvarar tillsammans för ekonomi, utvecklingsfrågor, personal samt pedagogik. Den ena rektorn är även ordförande i Sofielunds Folkets Hus styrelse, och kontakterna mellan Sofielunds Folkets Hus och Glokala folkhögskolan är täta, därav redogörs det här i korthet

---

²² Se bilaga 5 för bilder på Sofielunds Folkets Hus.

²³ Se bilaga 1 för en fullständig redovisning av alla föreningarna.

²⁴ Fram till 2013 gick föreningen under namnet Folkbildningsföreningen, därav hänvisning till både Glokala folkbildningsföreningen och Folkbildningsföreningen.

även för folkhögskolans organisation och verksamhet. I Glokala folkbildningsföreningens verksamhetsberättelse (Folkbildningsföreningen, 2012:6) står att läsa hur verksamheten är organiserad i tio olika spår, huvudsakligen baserat på innehåll. Nedan redogörs de för i punktform, då de kan ge en känsla för vilka sorters verksamheter Glokala folkhögskolan, som är en tongivande aktör inom Sofielunds Folkets Hus, bedriver.

- Formella utbildningssystemet (utgörs framför allt av olika uppdragsutbildningar samt studiemotiverande kurser, SMF, och svenska för invandrare, SFI)
- Internationell verksamhet
- Urbankultur
- Omställning till en hållbar värld
- Media/kommunikation
- Samhällsentreprenörskap
- Idéutveckling/Tankesmedjor
- Föreningsutveckling
- Social ekonomi/socialt företagande
- Seniorer

Glokala folkhögskolan finansieras liksom alla folkhögskolor i Sverige genom statsbidrag och landstingsbidrag (Glokala folkbildningsföreningen, 2013). En annan stor hyresgäst i Sofielunds Folkets Hus är Kastanjeskolan, en fristående grundskola som drivs av en ideell, icke vinstdrivande förening. Kastanjeskolan nyttjar bland annat husets lokaler och som tidigare nämnts äter skoleleverna sin skollunch i restaurangen. Övriga hyresgäster består huvudsakligen av olika kulturföreningar. Utöver att fungera som hyresvärd, arrangeras olika aktiviteter, såsom festivaler, musikuppträde, konferenser med mera i Sofielunds Folkets Hus egen regi (Sofielunds Folkets Hus, 2012). Det finns således en variation av verksamheter och organisationer som nyttjar huset för olika ändamål, både när det gäller besökarnas ålder, bakgrund och syfte med besöket²⁵.

---

²⁵ Se bilaga 1 för en redovisning av alla verksamheter i Sofielunds Folkets Hus under åren 2010, 2011 samt 2012.

5.1.1 Den lokala omgivningen

Det är av vikt att ha en förståelse för den kontext i vilken Sofielunds Folkets Hus verkar, särskilt då huset beskriver att man arbetar för att involvera de boende i området i folkets hus verksamhet. Sofielunds Folkets Hus ligger i ett stadsområde²⁶ i Malmö som ofta förknippas med en social problematik, bland annat i form av en hög arbetslöshet, fattigdom och kriminalitet. Framför allt är det en särskild del av området Sofielund som har fått sin beskärda del av negativ uppmärksamhet de senaste åren, nämligen Seved. Seved är till ytan sett ett litet område i den södra delen av Sofielund. Mittpunkten är Sevedsplan, ett litet torg. Torget och de kringliggande gatorna, och då framför allt Rasmusgatan, har varit, och är fortfarande, föremål för kriminalitet och följaktligen stora polisinsatser och en intensiv mediebevakning. *Dagens Nyheter* publicerade 2011 en artikel med rubriken ”Här har gängen tagit över” (Rothenborg, 2011). Titeln syftade på Rasmusgatan och de ungdomar som då uppgavs trakassera både boende och besökare på Seved. I artikeln målas bilden av hänsynslösa ungdomsgäng och handfallna poliser upp. Stora resurser satsades för att förbättra säkerheten och trivseln på Seved, bland annat genom en polisoperation under namnet ”Alfred”, vars mål har varit att bekämpa gängkriminalitet i Malmö, och det har varit tyst om området under en period. Men i januari 2014 kastades en handgranat in genom fönstret till en lägenhet där en barnfamilj låg och sov och Seved var återigen på kartan.

När det gäller de socioekonomiska förutsättningarna i Sofielundsområdet skiljer de sig på flera punkter från övriga delar av Malmö. Förvärvsfrekvensen är relativt sett låg, år 2013 var den 47 procent jämfört med 64 procent i hela Malmö (Statistiska Centralbyrån [SCB], 2014) och andelen med försörjningsstöd var år 2008 23 procent (Malmö stadskontor, 2008). Valdeltagandet i valet 2010 var 58 procent jämfört med 74 procent för hela staden och 84 procent nationellt sett (Valmyndigheten, 2014a; Valmyndigheten, 2014b). När det gäller människors upplevda trygghet får Sofielundsområdet relativt låga siffror i trygghetsmätningar,

---

²⁶ För en historisk tillbakablick på området Sofielund, se gärna <http://www.malmo.se/Medborgare/Kultur--noje/Arkiv--historia/Kulturarv-Malmo---Historiska-platser-personer-och-handelser/P-S/Sofielund.html>

där känsla av otrygghet, missbruksproblem, ungdomsgång som bråkar och rädsla för att vistas ute ensam om kvällen är exempel på områden som rapporteras skapa en upplevd otrygghet hos de boende (Polismyndigheten i Skåne, 2011).

Ovanstående är endast nakna siffror och uppgifter, som utan sammanhang riskerar att bli betydelselösa. Men det är dessa siffror och uppgifter som ofta får förmedla bilden av Sofielundsområdet, och därför får de även här ett utrymme, dock i en mer kvalitativ kontext. På Malmö stads officiella hemsida beskrivs området som ett område som ”karaktäriseras av en dynamik och mångfald hos både människor och bebyggelse” (Malmö stad, 2014).

5.2 Resultat av intervjuer

Att balansera det vetenskapliga och etiska kravet på anonymitet för deltagarna i denna studie, med att ge läsaren en bild av vilka de olika intervjupersonerna är (till exempel ungefärligt ansvarsområde, ålder, erfarenhet, och så vidare) har utgjort en svårighet. Det skulle vara lätt att identifiera de olika intervjupersonerna om det här gavs någon form av presentation av ovanstående faktorer. Anonymiteten för de medverkande väger tyngre, och en närmare presentation av studiens medverkande kommer därför inte att ske. Dock kan framhållas att samtliga har erfarenhet av Sofielunds Folkets Hus, vissa har varit inom verksamheten i nästan 20 år, medan andra i några år. Det är av betydelse att läsaren av studien kan följa var och en av de olika intervjupersonernas tankegångar och resonemang, och de har därför fått fingerade namn, nämligen Anita, Brian, Celine, Dawood, Erik, Fanny och Gunilla.

I den empirin som samlats in genom intervjuer har olika områden urskiljts, delats upp i teman och givits rubrikerna ”Att definiera samhörighet”, ”Är samhörighet viktigt och i så fall varför?”, ”Att skapa och främja samhörighet”, samt ”Samhällskritik - ’vi och dom’”. Nedan redogörs för innehållet i de olika temana, och exemplifieras med citat från intervjupersonerna. De teoretiska begreppen sammanbindande och överbryggande socialt kapital samt kvantitativt och kvalitativt socialt kapital kommer att tillsammans med Durkheims (1984) begrepp mekanisk och organisk solidaritet ligga till grund för analysen av studiens

empiriska resultat, vilken följer i ett eget avsnitt. Dock kommer de teoretiska begreppen även att vägleda redogörelsen för de empiriska resultaten och kommentarerna av dem.

5.2.1 Att definiera samhörighet

Under samtalen ger samtliga intervjupersoner uttryck för en tro på att samhörighet är något som går att skapa (mer om detta i stycket ”5.2.3 Att skapa och främja samhörighet”). Utmaningen har snarare handlat om vad samhörighet är för någonting. Hur definierar man det? Är det samma sak som gemenskap? Som tillit och förtroende? Det är några av de frågor som intervjupersonerna ställt sig under samtalen. Även om begreppet samhörighet är ett som Sofielunds Folkets Hus själva använder när det gäller att beskriva syftet med den egna verksamheten - man skriver exempelvis att ”vi vill främja en känsla av samhörighet” (Sofielunds Folkets Hus, 2011:21) - är det ibland oklart vad det är som avses med begreppet. På frågan ”Vad tänker du på när jag säger samhörighet?” svarar till exempel Dawood: ”Första tanken var ’hmm, vad betyder egentligen samhörighet? Är det typ såhär en synonym till gemenskap eller?’ Och samhörighet mellan vilka liksom? Mellan folk inom en viss grupp eller mellan alla?” När samma fråga ställs till Celine blir svaret: ”Hur vet man att man har samhörighet? Har man intervjuat alla som är i Folkets Hus och frågat liksom ’Upplever du samhörighet?’. När samtalet i stället leder in på vad intervjupersonerna rent konkret gör i verksamheten blir begreppet lättare att reflektera kring.

Jag tänker alltså egentligen, om du har en verksamhet, eller egentligen en plats, och alla är välkomna dit, och det faktiskt kommer folk som är från lite olika såhär... Ja, det kommer folk dit, och dom väljer att stanna kvar, så måste det ha bildats nån slags samhörighet,

säger Dawood, och ger här en slags definition av begreppet. Han utvecklar: ”Att jag hör samman med någonting. Med andra människor. Eller, på ett naturligt sätt liksom. Att man inte ser sig själv som... Eller så här ’vi och dom’ eller ’jag och dom’”. Med andra ord presenterar Dawood här en definition av samhörighet som

går ut på att när människor, trots olika bakgrund och trots att man inte känner varandra närmare, väljer att vara på en plats och stanna kvar och dela ett "rum", en plats med varandra, har samhörighet skapats. Fanny är inne på ett liknande resonemang när hon definierar samhörighet som "att alla ska vara med och vara delaktiga". Hon lyfter en slags jämlikhetsaspekt:

Vetskapen om att man kan komma dit (Sofielunds Folkets Hus, min anm.), som vem som helst, med typ vad som helst, gör att man känner samhörighet med andra som är där också. För man vet att dom kommit dit på samma premisser.

Brian tolkar samhörighet som att det står för "att höra samman", och då både på global och lokal nivå. Han vidareutvecklar sitt resonemang och talar om att känna samhörighet med sin stad, men också om den politiska dimensionen av begreppet:

Sen när jag tänker mer konkret på samhörighet så hamnar jag nog på nån form av svensk nivå. Det är en annan nivå, dimension, än det här världsmedborgarskapet på nått sätt... Min samhörighet är nog ganska stark till den svenska staten... Inte staten, samhället, det svenska samhället. Det tror jag. Sen har jag en oerhörd stark känsla för Malmö också. Och Malmö är på nått sätt både konkret och abstrakt. Det finns ju, det går att ta på, man går på gatan. Samtidigt så laddar jag nog det med mycket annat än vad andra laddar det med... Jag laddar det med nån form av närhet. Medlemskap. Det var nån som sa, det var Kent Andersson (ordförande i kommunfullmäktige i Malmö, min anm.) som sa vid nått tillfälle 'tänk om vi kan se Malmö som en förening, med i dagsläget då 307 000 medlemmar. Hur driver vi den här föreningen?'. Och där tror jag...skulle politiken kunna förmå att förstå att så skulle man kunna tänka...

Anita associerar samhörighet med tillit och gemenskap, men nämner även socialt kapital som ett slags paraplybegrepp innehållandes både samhörighet, tillit och gemenskap. "Tillit finns väl som ett element i det sociala kapitalet... Och känsla av tillhörighet, känsla utav att man stärker varandra gemensamt." Till skillnad från Brians definition ovan, som skulle kunna tolkas som om den handlar om en slags

minsta gemensamma nämnare som alla oavsett bakgrund kan referera till, denna ”närhet” han talar om, blir Anitas definition mer organisk och personlig, och ger uttryck för en medvetenhet om att man behöver varandra och gemenskaper. Fannys resonemang rör sig på en lite mer konkret nivå när hon talar om att samhörighet innebär att alla ska vara med. ”Och känna sig att dom är en del av huset. Och det kan vara från individer och personer till föreningar.” Gunilla tolkar begreppet samhörighet som att det är en grupp av människor som har gemensamma nämnare. ”Om du har den här ’common ground’ på nåt sätt så skapar du en kontakt, och den kontakten kan ju va både djup och ytlig, men samhörigheten skapas där”. Gunilla menar att det finns nivåer av samhörighet och säger att hon ser på samhörighet mer som en skala än ett stadium. ”Vi har en samhörighet men den kan va både tunn och tjock.

Överlag har det varit en utmaning för intervjupersonerna att definiera vad samhörighet är för något. De definitioner som framkommit har innehållit begrepp som återfinns både i studiens tidigare forskningsdel samt i det teoretiska ramverket. Tillit, socialt kapital, delaktighet, gemenskap och jämlikhet har diskuterats som samhörighetens beståndsdelar. I verksamhetsberättelser beskriver Sofielunds Folkets Hus det som att man vill arbeta för att skapa möten mellan människor då man tror att de fungerar som ett sammanhållande kitt. Intervjupersonernas definitioner har överlag legat nära Putnams (2001) teoretiska perspektiv på socialt kapital. Anita talar om att i och genom samhörigheten stärka varandra gemensamt. Fannys resonemang går ut på att känna samhörighet med andra som är på samma fysiska arena som en själv - Sofielunds Folkets Hus - , och Gunilla talar om en ”common ground” för människor att samlas på och därigenom känna samhörighet med varandra. Mot bakgrund av Rothsteins (2003) uppdelning av socialt kapital i en kvalitativ och en kvantitativ dimension skulle Gunillas resonemang kunna tolkas som att Sofielunds Folkets Hus erbjuder en plats för skapandet av samhörighet, men att den har både en kvalitativ och kvantitativ form, den kan vara både tunn och tjock, den kan ha olika nivåer.

Putnams (1995:67) beskrivning av vad socialt kapital är - ”features of social organization such as networks, norms and social trust that facilitate

coordination and cooperation for mutual benefit” - och ovanstående definitioner av vad samhörighet är har beröringspunkter. Det läggs en stor tonvikt vid den mellanmännsliga sociala aspekten: när människor träffas och interagerar med varandra skapas ett socialt kitt, ett förtroende för andra, som kan kallas samhörighet, eller i Putnams fall, socialt kapital. Dock kommer Brian in på ett annat spår när han talar om samhörighetens politiska dimension och om att känna samhörighet till samhället och sin stad, och när han säger:

Min samhörighet är nog ganska stark till den svenska staten... Inte staten, samhället, det svenska samhället. Det tror jag. Sen har jag en oerhörd stark känsla för Malmö också. Och Malmö är på nått sätt både konkret och abstrakt.

Här talar Brian om samhörighet på en mer abstrakt nivå, likt Rothsteins (2003:178) teoretiska utgångspunkt: ”Ju mer förtroende man har för samhällets olika institutioner, desto mer är man benägen att hysa social tillit till sina medmänniskor”. Brian ger uttryck för en dimension av samhörighet som är relaterad till det samhälle i vilket han lever, både på en övergripande nationell nivå och en lokal stadsnivå. Men dock inte till staten och dess olika politiska institutioner. Brian säger det rakt ut i citatet ovan, ”Inte staten, samhället, det svenska samhället”. Han likställer således inte samhället med staten, utan syftar på något annat, på en sfär utanför de politiska institutionerna.

5.2.2 Är samhörighet viktigt och i så fall varför?

Men är samhörighet - oavsett svårigheterna med att definiera vad den består av - viktig? Spelar den någon roll, enligt intervjupersonerna? Ja, är det enstämiga svaret. Anitas tolkning av samhörighetens betydelse är att i gemenskapen så får individen en känsla av att bli stärkt. Brian är inne på samma resonemang och talar om vikten av att stärka både individer, grannskap och kraften att förändra: ”Vi är sociala varelser, vi behöver varandra. Och tillsammans kan vi göra det jävligt mycket bättre än vad vi förmår om vi inte hör samman och möts”. Dock är det inte alla intervjupersoner som skriver under på att samhörighet är något

ofrånkomligt gott. Dawood problematiserar: ”Det beror på vad man vill göra för någonting” säger han, skrattar lite, och fortsätter.

På ett ställe som Sofielunds Folkets Hus med dom värderingarna och så, man vill jobba för integration... Ja, och gemenskap. Då är det ju liksom, då krävs det att folk som kommer känner att dom hör samman med, att man kan identifiera sig med andra som är där.

Fanny tror att samhörighet skapar nya saker. Och vice versa.

Det är viktigt på grund av att jag inte kan se hur huset ska se ut nästa år. Det kan bli helt annorlunda. Och det beror mycket på vad som kommer, nya saker som kommer, nya idéer. Och det gör det här att det är vi tillsammans, vi kan ha bra nya idéer vi två här. Men kanske kan vi få fler idéer om vi integrerar, om vi öppnar dörren och integrerar dom som är utanför.

Fanny drar en parallell mellan samhörighet och integration mellan olika kulturer och talar om Sofielunds Folkets Hus fysiska belägenhet som betydelsefull. Hon refererar till en jämförelse som ska ha gjorts för ett antal år sedan, och i vilken olika folkets hus besöksstatistik undersökts.

Det fanns två folkets hus i hela landet som var välbesökt och integrerat, och det var Rinkeby Folkets Hus och det var Sofielunds Folkets Hus. Men det är skillnad, för Rinkeby Folkets Hus är integration i segregationen, och vi är, här är integration på riktigt. För här kommer, tack vare olika föreningar, och olika intresseföreningar, som gör att det blir svenska och invandrarkulturer blandat här. Men i Rinkeby, det är som att ha folkets hus i Rosengård. Och det finns inga svenskar när man kommer in i det folkets hus. Då finns inte integrationen, och det är det som är viktigt för Malmö stad, att det finns den platsen, där man möts och träffar andra kulturer.

Erik resonerar om samhörighetens betydelse utifrån ett organisationsperspektiv.

Jag tror att alla organisationer kan vinna på det, att man har ett nätverk som fungerar, som funkar bra. Sen kan inte det bestå av hur många som helst... Ibland tycker jag att Folkbildningsföreningen (Sofielunds Folkets Hus huvudman, min anm.) drar iväg på för mycket olika samarbeten, och att vi borde sätta oss ner och konsolidera oss.

På en fråga om det finns någon slags yttre gräns för hur långt samhörighet kan sträcka sig, svarar Erik ”Ja, det tror jag faktiskt. För vi är människor även om vi jobbar i organisationer”. Gunilla talar även hon om samhörighet på olika nivåer. Utifrån ett personligt perspektiv skapar samhörighet trygghet, menar Gunilla. ”Samhörighet leder till trygghet. Känner du en samhörighet så blir du tryggare i grunden. Men det kan också få lite fel utlopp”, säger hon, och nämner fotbollens supporterklubbar som ett exempel. ”All typ av samhörighet är kanske inte bra”. Gunilla resonerar här kring vad man skulle kunna kalla samhörighetens gränser, i den bemärkelsen att det finns gränser när det gäller hur många som kan ingå i samhörigheten för att den ska kunna vara produktiv eller kreativ, och gränser när det gäller aktiviteter som det genererar: om samhörigheten bygger på en stark ”vi”-känsla kan det gå överstyr och bli exkluderande, likt Putnams (2001) teoretiska begrepp sammanbindande socialt kapital. Gunilla går sedan över till att tala om samhörighet till systemet som något ”jätteviktigt”. ”Man ska ju känna att man är en del av samhället, för det är då man kan känna att man kan påverka samhället.”

Att samhörighet är viktigt - både på individ, organisations- och samhällsnivå är något som samtliga intervjupersoner ger uttryck för. Dock är det några av dem som problematiserar samhörighet, och som vill kontextualisera den. Extremism, som kan ses i vissa supporterklubbar till exempel, lyfts fram som ett exempel på ”dålig” samhörighet. Men överlag ses samhörighet som något positivt, nödvändigt och eftersträvansvärt. Återigen finns det en tonvikt på det mellanmänskliga och sociala, och på att göra saker tillsammans. Anita menar att i gemenskapen blir individen stärkt, och Brian talar om människor som sociala varelser som behöver varandra.

Som tidigare nämnts delar Putnam (2001) upp det han kallar socialt kapital i två dimensioner, det sammanbindande och det överbryggande. Intervjusvaren berör båda dimensionerna; dels talar man om det sammanbindande i samhörigheten, det som stärker och ger trygghet, dels om det överbryggande, det som ”bygger broar” mellan olika sammanslutningar. Exempelvis talar både Dawood och Fanny om Sofielunds Folkets Hus som en arena för integration, ett begrepp vars innebörd i det här sammanhanget kan tolkas som snarlikt Putnams överbryggande sociala kapital.

Även om Erik menar att samhörighet är något viktigt så reflekterar han kring samhörighetens gränser när han säger att Sofielunds Folkets Hus nätverk inte kan bestå av ”hur många som helst” och ”vi är människor även om vi jobbar i organisationer”. Här lyfter Erik in vad som kan tolkas vara en kvantitativ respektive kvalitativ aspekt på samhörighet. För Erik har samhörigheten en yttre gräns och han önskar att Sofielunds Folkets Hus ibland skulle stanna upp och arbeta på att stärka det som binder samman människor *inom* organisationen, i stället för att söka överbryggande kontakter utanför huset.

Gunilla lyfter ett annat perspektiv på vikten av samhörighet när hon talar om att känna samhörighet till ”systemet”. ”Man ska ju känna att man är en del av samhället, för det är då man kan känna att man påverkar samhället”, säger hon. ”Systemet” i det här fallet kan tolkas som samhällets offentliga institutioner och politiska sfär, och Gunillas resonemang har här beröringspunkter med Rothsteins (2003) teoretiska utgångspunkt att socialt kapital gynnas av ett förtroende för de politiska institutionerna.

5.2.3 Att skapa och främja samhörighet

När samtalen har kommit in på om det går att skapa och främja samhörighet menar samtliga intervjupersoner att det är möjligt. Brian säger:

Ja. Det är jag övertygad om att man kan. Eller i alla fall både skapa och stärka, det tror jag. Alltså genom att låta människor mötas. Så byggs det broar och förmår man lyssna får man ofta förståelse för den

andre, och har man lyssnat har man ju också byggt nån form av samhörighet. Samtalet, dialogen...

Ingen av intervjupersonerna talar om samhörighet som något medfött, eller något som måste formars tidigt i livet för att det överhuvudtaget ska kunna existera. Svaren har i stället berört frågor om samhörighet på olika nivåer och mellan olika individer, samt vilka faktorer som kan ligga till grund för skapandet och främjandet av samhörighet. Brian igen:

Jag försöker fokusera ganska mycket på görandet. Och när jag säger görande så är det ju inte jag som gör det, utan vi gör tillsammans... Så det handlar om att göra tillsammans med andra. Vara både otålig och uthållig. Ungefär så är erfarenheten.

Erik menar att samhörighet inte finns av sig självt, utan är något som måste skapas genom att bygga viktiga relationer. Han gör en uppdelning mellan samhörighet för honom som individ, samhörighet inom organisationen och samhörighet på en samhällelig nivå.

För mig själv så är det ju att man tas på allvar, och diskuterar, som att vi diskuterar olika saker, att jag också blir sedd liksom, då kan jag också samverka och så. Jag kan inte samverka om någon säger till mig att 'så här ska du göra'. Eller 'gör så'...

När Erik talar om samhörighet inom organisationen lyfter han relationen till en kollega som ett exempel:

Han vet att jag kan vara en bitch. Jag kan säga till honom en massa saker och så. Men jag ser honom och jag uppskattar honom och därför tror jag också att vi kan ha en samhörighet. Och så tror jag att det kan smitta i organisationen.

På en samhällelig nivå förknippar Erik samhörighet med en känsla som kan komma av att göra saker tillsammans, till exempel olika kulturarrangemang i

närområdet, och nämner bland annat husets egna Sofielundsfestival. Erik lyfter särskilt tre faktorer som han anser vara förutsättningar för skapandet av samhörighet: tydlighet, välkomnande och att människor känner sig behövda. Erik menar att Sofielunds Folkets Hus tidigare arbetat mycket på det sättet, men att man kanske inte längre gör det i samma utsträckning.

För här finns så många människor som säkert kan massa med saker som vi inte har en aning om... Och den tycker jag att man inte plockar fram... Om man inte får chansen att visa sig, utan att man kommer in i det här ekorrhjulet: 'Jag duger inte, jag kan inte nåenting, det är ingen som vill ha mig, så jag sätter mig ner'. Det hade jag också gjort... Och jag tror ju att, för att du ska känna dig välkommen hit, så måste personalen må bra. Inte varje dag, det är inte det jag menar. Man kan ha rätt att må dåligt, men att man har den här samhörighetskänslan. Och den får man inte gratis.

Erik har organisationen för ögonen när han talar om vikten av samverkan för skapandet av samhörighet.

Om man samverkar så kan man bygga samhörighet. För då börjar man jobba tillsammans, och se vad man gör, och jag ser dina resurser och du ser mina resurser, och vi ser varandra på ett annat sätt. Och sen efter det, kan man känna samhörighet tror jag.

Fanny menar att samhörighet börjar med ett intresse för något, som får lov att delas med andra och växa tillsammans på en plats, eller i ett rum. En viktig del i skapandet av samhörighet är förtroende, enligt Fanny.

Jag tror att det är det som gör det, delaktigheten gör att man brinner för det stället man är på, man är inte gäst längre, man börjar hälsa på andra folk som jobbar här, man är känd, oavsett om det är en person som inte är med i styrelsen eller inte är i någon förening, en person som bara kommer utifrån och hjälper till då och då. Då är den bekant...

Gunilla är inne på ett liknande resonemang när hon drar paralleller till det kalla kriget och en tid då man talade i termer av en ”gemensam fiende”. Även om terminologin är föråldrad menar Gunilla att det är samma mekanismer som ligger bakom skapandet av samhörighet idag; att det är i förhållande till denna ”gemensamma fiende” som samhörighet skapas. Samhörighet kan inte skapas utifrån ingenting, menar hon.

Du kan inte gå in och säga att ’nu ska vi skapa samhörighet’ genom att bara ’nu ska vi ha kul tillsammans’. Du måste hitta dom mekanismerna som skapar samhörighet, eller skapar tillit, eller skapar trygghet hos människor. Den här kontakten. När görs en kontakt mellan två? När skapas en relation, oavsett hur den relationen är? Så absolut kan du skapa samhörighet, men du behöver hitta saker hos dom människorna som gör att dom passar ihop. Du kan inte skapa samhörighet mellan alla människor, om de inte har något gemensamt.

Gunilla tror således inte att samhörighet skapas bara genom att låta människor mötas i ett rum, utan att det måste faciliteras.

Man sätter ett objekt i mitten... som man vet att alla kan förhålla sig till och ha en relation till och på så sätt skapas den här samhörigheten kring objektet... Vi har nånting där i mitten som vi på nåt sätt förhåller oss på liknande sätt till, då skapas den där första bryggan av tillit. Så samhörigheten är en gemenskap av nånting.

Hon tar upp konsten som ett exempel på ett ”objekt i mitten”.

Pratar du om konsten, och man har samma uppfattning om konsten så kan det skapas en samhörighet, just där och då, mellan två människor som har vitt skilda politiska åsikter. Men ändå skapas det, för du har något annat där i mitten.

Dock finns det något paradoxalt i samhörighetsskapandet, enligt Gunilla. Samhörigheten kan brytas när relationen fördjupas, menar hon.

Det är på nåt sätt paradoxalt, när du ökar tilliten så berättar du mer om dig själv, och då kan du ju också bryta samhörigheten för att du står väldigt långt ifrån någon värderingsmässigt. Och då kan det som ökar tilliten vara att vi gör bra tavlor tillsammans, vi jobbar väldigt bra kring den här frågan för det har vi testat och vi vet det, men sen så kommer vi fram till att vi tycker helt olika om till exempel invandring, och då bryts den samhörigheten.

Gemensamt för de intervjuade är en tro på att samhörighet skapas i det mellanmännskliga mötet. Ord som förståelse, förtroende, tillit, trygghet, relationer, samtal, dialog och gemenskap har använts för att beskriva hur samhörighet skapas och främjas. Fokus är på den kvalitativa aspekten av samhörighet, att se varandra, förstå varandra och göra saker tillsammans, vilket i sin tur bygger en relation och en samhörighet människor emellan. Men Gunilla lyfter vad hon ser är en paradox i samhörighetsskapandet: när relationen fördjupas - får en djupare kvalitet - riskeras samhörigheten. För att använda Putnams (2001) och Rothsteins (2003) teoretiska begrepp - den överbyggande och kvantitativa dimensionen av samhörighet får ge vika för den sammanbindande och kvalitativa.

Utifrån Durkheims (1984) tankegångar om mekanisk och organisk solidaritet kan det tillvägagångssätt som intervjupersonerna beskriver att Sofielunds Folkets Hus har för att skapa samhörighet, tolkas ha beröringspunkter med hur organisk solidaritet uppstår. Att göra saker tillsammans och att vara delaktig i en gemenskap där man är ”beroende” av varandra, skapar en relation med en egen slags inneboende moral. Traditionellt sett har förvärvsarbetet fungerat som en arena för ovanstående, eller för att använda Durkheims funktionalistiska tankegångar; delarna har varit beroende av varandra för att skapa en helhet. Men vad händer då i de sammanhang där denna arena lyser med sin frånvaro, alltså när människor är arbetslösa eller inte har en självklar samhällsfunktion? Erik är inne på det när han talar om vikten av att få människor att känna sig behövda²⁷, och få möjligheten att ”visa sig”. Gunilla talar om ett

---

²⁷ Se även bilaga 2 för utdrag ur Sofielunds Folkets Hus verksamhetsberättelser, i vilka ord som ”meningssammanhang”, ”se sig i ett sammanhang”, ”meningsfullt”, ”knyta kontakter med andra” och ”mötesplats” används.

”objekt i mitten” för människor att relatera till och på så sätt känna samhörighet med varandra genom. Förvärvsarbete skulle kunna utgöra ett exempel på ett sådant objekt, som står för ett gemensamt normsystem som i sin tur sätter ramarna för samhörighetens gränser. Men när detta gemensamma normsystem inte längre är representerat i form av ett jobb att gå till, en tydlig funktion att ha, vad fyller då dess plats?

5.2.3.1 Rummets möjligheter

För att gå närmare in på hur samhörighet kan skapas och främjas har det i flera av intervjuerna talats om att ta till vara på de möjligheter som ges, både när det gäller den egna situationen, men också för de värden man försöker skapa i verksamheten. Intervjupersonerna har talat både om möjligheter och rummets betydelse för att skapa och ta tillvara dessa möjligheter. När Anita berättar om hur Sofielunds Folkets Hus blev till lägger hon tonvikt på betydelsen av att ta till vara på tillfällena. ”Vi måste liksom gräva där vi står”, säger hon. ”Vi måste ta vara på de möjligheter som ges /.../ Den här banan som jag har följt i snart 30 år, den visar vad det betyder när man tar vara på möjligheterna när dom kommer”. Brian är inne på samma sak när han säger: ”Det har alltid varit... Att se möjligheterna. Och testa”. Längre in i intervjun återgår han till att tala om möjligheter. ”Se möjligheten, och liksom fånga den /.../ Vi måste förstå när saker och ting och möjligheter öppnar sig. Och fånga dom här möjligheterna... eller söka upp dom.” Anita och Brian går inte vidare in på vad dessa möjligheter skulle kunna vara, eller hur de ser ut, medan Fannys resonemang rör sig på en mer konkret nivå. Hon talar om hur viktigt det har varit, och fortfarande är, att bejaka de olika initiativ som tas i huset, oavsett eventuella konsekvenser, och hur ”öppna dörrar” har lett till att nya idéer, projekt och föreningar berikat Sofielunds Folkets Hus.

Huset var öppet. Och då började det strömma in föreningar, verksamheter, idéer, visioner, ideella krafter som tyckte att ’här är spännande, kan jag vara här och hjälpa till?’. Varsågod!... Många saker som har varit icke planerade, som har strömmat in, på grund av vår inställning: öppna dörrar.

På följdfrågan om Fanny säger ja till alla initiativ eller om man måste sortera svarar hon: ”Nej, jag säger ja. För jag tycker att till och med galna idéer... Jag tycker att folk ska få en chans att upptäcka själva om det funkar eller inte funkar.”

Det framgår att dessa möjligheter, och förmågan att se och fånga dem, är väsentliga för verksamheten. Intervjupersonerna beskriver ett hus med öppna dörrar, öppet för idéer och människor med kraft att genomföra dem utan behov av så mycket styrning från de verksamhetsansvariga. Att erbjuda en plats - ett rum - är enligt intervjupersonerna en förutsättning för att samhörighet ska kunna skapas. Rummets fysiska dimension, såsom belägenhet, lyfts som något viktigt. ”Vi hade inte några djupare tankar än att vi skulle försöka skapa någonstans att va för människor i området”, säger Anita när hon talar om Sofielunds Folkets Hus tillkomst. Brian är också inne på själva platsen för rummet när han talar om hur viktigt det har varit att ”skapa en förändringsaktör i det lokala” genom att ha en ”bostadsnära och anknuten” verksamhet. Celine är mer inne på själva rummets utformning när hon talar om verksamhetens lokaler.

Sen tänker jag att miljöerna är också ganska... Alltså det är ju inte en stel korridor med stängda dörrar utan det är ganska... Alltså den här miljön och miljön i Folkets Hus... det är ganska så här, miljöer där man känner sig lite mer hemma, eller vad man ska säga.

Rummet talas om som något som spelar roll när det gäller närheten till de människor man vill nå, men också *hur* det rummet är utformat anses vara av betydelse. Men enligt Anita finns det fler dimensioner av rummets betydelse än så. I ett resonemang om tillit säger hon att ”den stärks och är beroende av att man finns i nån form av gemenskap, så rummet spelar ju roll. Rummet dit man kan komma och där man känner varandra.” Anita talar vidare om rummets betydelse.

Att det fysiskt finns ett café, finns någonstans dit man kan komma, på ett icke förpliktigande sätt, utan att man blir uttittad. Jag ser det som väldigt betydelsefullt, just att det finns plats för informell samvaro.

Denna plats, detta rum, är enligt henne viktig på så sätt att den inte ställer några krav. Men hon problematiserar också rummet, och säger att det finns gränser som kan vara svåra att passera. Flera av de intervjuade säger att en utmaning för Sofielunds Folkets Hus har varit och är att få de boende i området att besöka huset, och Anita funderar över vad det kan bero på.

Det finns sociala gränser som är svåråtkomliga. Vi har detta med ... skillnaden i kulturellt kapital. Det är fortfarande så att det är många som känner sig främmande för att gå till ett stadsbibliotek. Det är lite för fint... Sociala gränser är nånting som man aldrig riktigt kommer ifrån. Men vi ser det som att det är lite vår plikt att sudda ut den sortens gränser.

Ovanstående citat skulle kunna tolkas som om att det Sofielunds Folkets Hus försöker göra, är att skapa en arena för det som Putnam (2001) kallar överbryggande socialt kapital, och det Rothstein (2003) benämner som kvantitativt socialt kapital, nämligen mellanmännsliga kontakter/relationer som sträcker sig utanför den egna gruppens mer sammanbindande sociala kapital, kontakter som "suddar ut gränser". Gunilla talar om att Sofielunds Folkets Hus är väldigt duktiga på att erbjuda ett rum - en arena - för samhörighetsskapande, men också på att skapa det där objektet i mitten för människor att samlas kring. Hon exemplifierar:

Du har konstutställningar som inte får plats på andra ställen, där man är en arena för såna objekt som inte annars får plats. Så där tycker jag verkligen att man har skapat den formen, som en aggregator för dom sammanslutningarna som skapar samhörighet. Men det är ju också en öppen plattform, så det krävs någonting för att skapa, att skapa dom objekten. Men dörrarna är öppna för att ta del av dom.

Hon poängterar återigen vikten av att ha något "i mitten" för människor att samlas kring, det räcker inte enligt henne med att bara öppna dörrarna till rummet.

Människor ska mötas, men de ska mötas kring nånting, som slår an i dom allihopa. Du kan ju inte slänga in tio människor i ett rum och se vad som händer, där skapas inte samhörighet. Det skapas inte organiskt. Man borde egentligen jobba mycket mer med att få ihop intressen, då borde samhörighetskluster skapas.

Fanny relaterar rummets belägenhet till en mötesplats för integration. ”Här integreras inte bara olika åldrar utan olika kulturer.” Men att Sofielunds Folkets Hus skulle vara ett rum dit alla känner sig välkomna ifrågasätter Fanny:

Jag tror kanske mer att man skulle titta på vem som kommer på öppna arrangemang. Där skulle nog vara intressant att analysera, vad drar man till sig för människor? Är det bara en sån folkgrupp eller en sån folkgrupp, eller är det verkligen alla blandade? Det är liksom svårt att säga hur, är det verkligen en plats för alla? Känner man sig liksom... Jag tänker om en människa som aldrig varit där går dit, känner då den människan 'wow, vilken samhörighet, hit vill jag komma igen!'. Jag vet inte. Nånstans vill jag tro det, eller jag har en känsla av att det nog är så, men egentligen vet jag inte riktigt. Men jag tror att man liksom vill främja, alltså man vill välkomna alla. Det känns ju verkligen så. Och man vill att det ska vara öppet. Kom till oss och va här! Och man vill va en plats som verkar för området också samtidigt. Att man vill vara till för området.

En förutsättning för att rummet som mötesplats ska existera är enligt alla intervjuade att ”dörrarna är öppna”. Att alla som vill kan komma till Sofielunds Folkets Hus och delta i olika aktiviteter anses vara en av grundpelarna i verksamheten. Huset ska vara en plats för alla. Nedan följer några citat för att exemplifiera hur intervjupersonerna tänker kring just dörrarna till rummet:

Ja, och X (namnet på personen som åsyftas, min anm.) har ju byggt upp detta på nått sätt, utifrån öppna dörrar, alla är välkomna, har du pengar betalar du, har du inga pengar behöver du inte betala... Och det är ju jätte-jättefint, för sådana platser finns ju knappt liksom. - Celine

Öppna dörrar är en grej. - Dawood

Jag tror att det finns en grund i hela liksom tanken, att det ska vara öppet för alla, det ska vara öppna dörrar, det ska vara ok att bo i källaren ett tag om man känner för det, det ska finnas resurser och tillgångar som man kan låna, och det ska inte vara business på det sättet. - Celine

Sen finns det en inställning som jag tycker både är bra och dålig - jag tycker mest den är bra - och det är att fattiga föreningar ska inte behöva betala så mycket. Och en del får till och med gå gratis tills dom blir, får det här organisationsbidraget. Och då får dom ju inte mycket så det blir liksom en liten del av hyran. Så hyran... Ja... - Erik

Solidaritet... Ja, allt som handlar om människors rättigheter, är det mycket som brinner här. Och rättvisa är det för att det här är inte bara för dom som har pengar, det är för alla. Och den som har pengar och kan betala en dyr hyra - varsågod! För tack vare den personen kan jag öppna dörren till den andre. Så det är tanken. - Fanny

Arenan finns, och fungerar, och är väldigt öppen jämfört med andra. Det finns en acceptans. - Gunilla

Dock kan idén med öppna dörrar bli problematisk i praktiken. Öppna dörrar behöver inte per automatik leda till att alla känner sig inkluderade, menar Anita. På frågan om hon känner samhörighet när hon är på Sofielunds Folkets Hus svarar hon ja, men att det bygger på att hon varit med så länge och är känd av andra i huset. ”Men jag vet inte hur jag hade känt det om jag inte hade den bakgrunden, att alltid våga sig in i ett hus. Det är inte alltid så lätt”, säger Anita. Hon nämner även de som arbetar i huset inom ramarna för det sista steget i jobb- och utvecklingsgarantin, den så kallade fas 3. ”Jag vet inte hur dom i realiteten känner sig när dom kommer. För hela det systemet är ju lite exkluderande.”

Det finns överlag en stor tilltro till att samhörighet skapas så länge människor träffas, och för att människor ska träffas är det viktigt att dörrarna till rummet är öppet för alla att gå in igenom. Men vad händer med samhörighetskapandet om alla inte upplever att de har tillgång till rummet, om det bara är

vissa som går genom dörrarna? Eller om det bara är några som skapar det där objektet i mitten för människor att träffas kring som Gunilla talar om? Hon utvecklar.

Alla har inte möjlighet att skapa dom objekten och dom centerpunkterna som är intressanta. För det skapas av människor som har driv och engagemang, och som är kapabla i samhället i övrigt. På nått sätt så skapas organiskt de här centrumen, de här objekten i mitten alltid av dom som har ett driv, vilket gör att dom som inte har det, deras sociala objekt som skapar samhörighet kanske inte lyfts på samma sätt.

Med ovanstående i beaktande aktualiseras frågan om vilken dimension av samhörighet som skapas? Sammanbindande eller överbryggande eller både och? Ansatsen i Sofielunds Folkets Hus arbete för att skapa och främja samhörighet kan tolkas som om den bygger på en mer kvantitativ och överbryggande grund - alla är välkomna, alla ska mötas. Dock framkommer det i intervju svaren att det inte riktigt alltid fungerar så i praktiken. Kan det vara så att den samhörighet som skapas har en mer kvalitativ och sammanbindande dimension än kvantitativ och överbryggande, och att det är denna diskrepans - mellan det tänkta och det som faktiskt är - som i vissa situationer kan skapa den frustration som några av intervju personerna ger uttryck för? Frustrationen har även berört Sofielunds Folkets Hus organisation och samhörigheten, eller rättare sagt bristen på den, i den egna verksamheten. Å ena sidan förespråkas en öppenhet - alla ska ges tillträde, rik eller fattig spelar ingen roll, båda ryms och båda behövs, alla idéer är ok och ska uppmuntras, och allt kan få utrymme att testas. Men å andra sidan kan inte detta "nakna" rum utan en centerpunkt, eller "common ground" som Gunilla talar om, fylla funktionen av att vara samhörighetsskapande utan människor med driv. Samhörighetens tillblivelse kräver en gemensam nämnare, eller ett gemensamt mål. Och vem eller vilka ges tolkningsföreträde när det gäller vad denna gemensamma nämnare, detta gemensamma mål, ska vara?

5.2.3.2 Den egna organisationens betydelse för att skapa samhörighet

Det har vid ett flertal tillfällen under intervjuerna diskuterats Sofielunds Folkets Hus egna organisation, och även styrelsens och ledningens funktion och betydelse för verksamheten. Genomgående i intervju svaren finns en fokusering på styrelsens och ledningens betydelse för skapandet av samhörighet. Anita menar att ”det är hållningen inom ledningen för verksamheten som är avgörande”. Erik, som har en ledande position inom organisationen, säger att han lägger sig i mer i styrningen av verksamheten än vad han egentligen skulle vilja göra, då han känner att det behövs. Även Brian talar om ledning, men utifrån ett annat perspektiv. Han säger:

Den här synen på ledarskap som vi har haft, att chefen ska vara närvarande och svara på alla frågor och inspirera osv. Jag tycker det är en felsyn. Vi har alla ett ledarskap. Det är klart att det måste finnas en chef som man kan nå. Men i grund och botten så måste det ju vara personalen som förmår att vara ledare.

Anita igen: ”Det måste finnas en hållning hos dom personer som har hand om det, att liksom, öppna, öppna upp.” Men det har i några av intervju svaren riktats en viss kritik mot den egna organisationen och hur man arbetar för att skapa och främja samhörighet, och kritiken har bland annat handlat om att arbetet för samhörighet riktar sig till vissa grupper i samhället, och därmed utesluter andra (jämför med Rothstein, 2003 och särskiljandets logik). Celine säger: ”Att man ska liksom, ’alla är välkomna, det är öppet, det är en mötesplats, det är fritt’. Men i verkligheten är det ju inte alltid 100 procent så som man säger”. Dawood utvecklar:

Det är jätteintressant. När man pratar om social hållbarhet och så vidare liksom. När man tittar på vad man vill göra och vilka som arbetar på stället så matchar inte det riktigt ju. Alltså det finns inte folk som ’för att kunna dra in dom pengarna som hyran kostar så måste vi göra detta, detta och detta’. Men det finns ingen som har den kunskapen.

Anita talar alltså om vikten av ett ledarskap och dess öppna hållning, Erik ger uttryck för att han måste styra och ”lägga sig i”, och Brian talar om att all personal bär ett ledarskap inom sig, medan Dawood säger att det finns ett glapp mellan det man säger att man vill göra och de resurser som huset har för att genomföra de sakerna. Det har i vissa av intervjuvaren framkommit att det finns en diskrepans mellan det Sofielunds Folkets Hus säger sig vilja göra - att genom öppna dörrar skapa samhörighet för alla som stiger innanför dem (jämför med överbryggande och kvantitativt socialt kapital) - och det som man enligt några av intervju-personerna faktiskt gör - skapar samhörighet för vissa (jämför med sammanbindande och kvalitativt socialt kapital). Vad betyder då de här insikterna för den som vill skapa och främja samhörighet, att det kan innebära en delikatt balansgång mellan att styra och att inte styra, att ha en vetskap om att en del kanske måste, eller som en konsekvens av styrningen, uteslutas för att andra och annat ska kunna inkluderas på ett aktivt och meningsfullt sätt?

5.2.4 Samhällskritik - ”vi och dom”

Under intervjuerna har det återkommande gånger framkommit en samhällskritik som även använts som ett argument för den egna verksamhetens existens. Missnöjet har kommit till uttryck på flera olika nivåer; både på en övergripande samhällelig nivå, men också när det gäller relationerna mellan den egna verksamheten och kommunala och statliga samhällsinstitutioner samt den politiska sfären. I ett resonemang om Sofielunds Folkets Hus roll i samhället, säger Anita: ”Vi är lite städgumma åt ett samhälle som håller på att gå isär.” På frågan om på vilket sätt man är städgumma svarar hon:

Därför att väldigt många utav dom som finns hos oss dom är där därför att dom är utslagna från arbetsmarknaden /.../Många håller på att ramla ur systemet, och då vill vi vara en modell för vad man kan göra för att systemet ska vara mindre... slå ut människor mindre.

Att vara en motkraft, eller motsats, till det samhälle som kritiseras, blir aktuellt när Anita beskriver hur Sofielunds Folkets Hus skapades, och där ”social känsla” i kombination med ”nån slags känsla av att man ser liksom världen lite underifrån” anses vara viktiga beståndsdelar i det arbetet. ”Det är väl lite nån slags protest mot ett samhälle som byggs upp för att skilja ut människor som lyckade och mindre lyckade. Den sociala känslan är att vi vill ha ett annat sorts samhälle”. Brian ger uttryck för en frustration över ett system som han menar försvårar det gemensamma byggandet av framtidens samhälle.

Vi har gått in i system som gör det svårare för samskapandet. Frihetsgraderna underifrån är inte så stora som de skulle kunna och behöver vara. /../ Men man bryr sig inte. /.../ Så det är en annan politik. Ett annat ledarskap. En annan organisering. Tittar vi här omkring så finns det tre sophus, med 200 meters avstånd. De kostar säkert 1,5 miljoner styck, kanske 2,5 miljoner styck. Idioti. Ingen bryr sig.

Anita talar om ett ”vi och dom” sett ur olika organisationsformer: ”Det är alltför mycket stuprör i både statlig och kommunal förvaltning och det som är civilsamhällets styrka är att utan att man ska behöva skapa så mycket formella beskrivningar så kan man gå över gränser.” Kritiken konkretiseras när intervjupersonerna talar om hur samarbetet, eller bristen på samarbete, ser ut på lokal nivå. ”Det är en direkt fråga om misstro”, säger Anita, och syftar på relationen mellan vissa representanter för det kommunala och Sofielunds Folkets Hus. Brian uttrycker svårigheter i relationen till kommunen när han talar om finansieringen av Sofielunds Folkets Hus.

Folkets hus kan man säga ägs av dom som är andelsägare, samtidigt som kommunen avgör om det kommer att överleva eller ej. Alltså det är inte hållbara lösningar. Det krävs ett steg till. Och där tycker jag att samhället, Malmö stad, har ett ansvar... Det innebär inte att man ska överlämna och ta sin hand ifrån, utan att man måste leva nära, och glädjas över och hjälpa till när det finns motgångar. Det är liksom det här som behövs.

Celine reflekterar över vad ovanstående kan bero på. ”Som kommunen, dom verkar ju inte bejaka Folkets hus som en möjlighet, som en mötesplats. Dom verkar inte känna sig inkluderade i Folkets hus. Dom verkar ju tvärtom nästan motarbeta det.” På en fråga om vad hon tror att det beror på svarar hon: ”Jag tror ofta att det handlar om att man inte känner sig inkluderad /.../ Att man hellre käkar på Möllan (lokalt torg i centrala Malmö, min anm) än att ta sig hit”. Vidare säger hon att ”det skulle vara intressant att titta på hur man ser just från den här stadsdelen på Folkets Hus som en möjlighet och en resurs...”

I andra sammanhang är kritiken subtilare och kommer till uttryck i meningar som ”Jag tror också att det har varit en fördel att dom... varken är eller uppfattas som myndighetspersoner ... utan att man, utan att det är en yrkesperson som verkligen brinner för det dom gör”. Dawood resonerar här över vad som kan ha varit framgångsfaktorer i ett av de projekten som huserat i Sofielunds Folkets Hus, och syftar på de handledare som varit anställda för att stödja och motivera projektets deltagare. På en fråga om han tror att det skulle gå att göra samma jobb inom kommunala ramar säger Erik:

Nej... Jag tror inte att det engagemanget och den tillhörigheten finns i en kommunal verksamhet på samma sätt. Här är, alltså jag tror att det är bra att vi har det lite kärvt ibland, att det inte bara ordnar sig, utan att vi måste jobba för att hitta det här /.../ Och att det är det som håller oss samman också, att vi kämpar tillsammans för att det här ska fungera.

Anita är inne på ett liknande resonemang när hon funderar över vilka strukturer som kan främja olika gemenskaper. ”Vi lever i ett gränsland på något sätt. Och där vår framgång bygger på att vi får förtroendet att skapa dessa väldigt lösstrukturerade verksamheter”.

Intervjusvaren talar också om en negativ samhällsförändring, ett samhälle som håller på att gå sönder, som Anita uttrycker det. Brian ser de senaste årens samhällsutveckling som ett hot mot samhörigheten och nämner privatiseringar

som ett exempel. ”Det stärker konkurrensen och konkurrensen är ju nån form av motkraft till samhörighet tycker jag. Eller det motverkar.” Som en motkraft till det rådande samhället och dess utveckling, detta ”dom”, har Sofielunds Folkets Hus skapat ett ”vi” som på ett sätt binds samman av det är kämpigt ibland. Som Erik säger: ”... det är det som håller oss samman också, att vi kämpar tillsammans för att det här ska fungera”. Man intar en ställning som är i opposition till något annat, till ett samhälle som man menar håller på att gå isär. Empirin kan här tolkas som om den ger uttryck för ett perspektiv som utifrån de teoretiska begreppen överbryggande, sammanbindande, kvantitativt och kvalitativt socialt kapital kan sägas ligga närmare det sammanbindande och kvalitativa sociala kapitalet än det överbryggande och kvantitativa. Utifrån en slags särskiljandets logik - ett ”vi och dom” - skapas och främjas en samhörighet inom ramarna för ”vi:et”.

Vad säger då allt detta oss? Vilken analys kan göras och vilka slutsatser kan dras utifrån ovanstående empiriska resultat?

6 Analys

Innan själva analysen redogörs för, kan en kort tillbakablick på studiens teoretiska ramverk vara motiverad. Den utgörs av olika perspektiv på tillit och förtroende människor emellan, av vissa forskare kallat socialt kapital. En av dessa forskare är Robert Putnam (2001) som menar att det skapas ett socialt kapital när människor interagerar i en organiserad form - exempelvis i en förening. Detta sociala kapital fungerar enligt Putnam som ett sammanhållande kitt i vårt samhälle, och är själva demokratins kärna. När människor slutar förena sig leder det till svagare sociala relationer vilket riskerar att hota det demokratiska samhällets grundvalar. Bo Rothstein (2003) skriver under på vikten av socialt kapital, men menar i stället att det är människors tillgång till och förtroende för universella politiska institutioner som är det som spelar störst roll för skapandet av och tillgången till socialt kapital. Att delta i till exempel frivilligorganisationer är säkert bra av många skäl, menar Rothstein, men att det skulle generera en ökad tillit till sina medmänniskor håller han inte med om. En annan forskare, sprungen ur en annan tidsanda var Émile Durkheim (1984). Även han studerade hur samhället hänger ihop, och var bland

annat intresserad av vilken betydelse olika former av solidaritet hade när det gällde att förena människor. Durkheim skiljde mellan mekanisk och organisk solidaritet, där den mekaniska solidariteten kan ses i organisationer och samhällen som präglas av samma intressen, sedvänjor eller övertygelser, exempelvis täta familje- eller släktband, religiösa föreningar eller i politiska partier, medan den organiska solidariteten företrädesvis återfinns i mer pluralistiska och individualiserade samhällen, där solidaritet och sammanhållning är organiskt driven, och bygger på att helhetens delar är så olika och differentierade att de utvecklar ett ömsesidigt beroende av varandra, därav den organiska solidariteten (a.a.).

Gemensamt för de tre teorierna är att de försöker förklara hur människor relaterar till varandra och det samhälle de lever i, vad det är som binder oss samman och att detta något kan vara av olika karaktär som leder till olika relationer, inte bara inom utan också mellan grupper. Putnam (2001) talar om två olika typer av socialt kapital, nämligen det sammanbindande och det överbyggande, där det förstnämnda handlar om det sociala kapital som skapas i homogena och exkluderande grupper - det upprättas ett "vi" och ett "dom" -, medan det sistnämnda återfinns i heterogena, utåtblickande sammanslutningar, men också mellan olika grupper. Rothstein (2003) delar även han upp socialt kapital i två typer; det kvantitativa - antalet sociala kontakter en individ har - och det kvalitativa - graden av tillit i kontakterna. Durkheims (1984) åtskiljande av solidaritet i en mekanisk och en organisk form kan liknas vid de två övriga teoriernas ansats: den mekaniska har beröringspunkter med sammanbindande och kvalitativt socialt kapital, medan den organiska kan liknas vid det överbyggande och kvantitativa dito. Dessa begrepp, tillsammans med de olika perspektiven på samhörighet, används nedan för att ytterligare analysera studiens resultat.

6.1 Samhörighetens definition och skapande

De olika definitioner av samhörighet som återfinns i det empiriska materialet handlar i mångt och mycket om samhörighet som något som går att konstruera om människor ges möjlighet att träffa varandra och vara delaktiga i en gemenskap.

Tillit, förtroende och medlemskap är några av de ord som intervjupersonerna använder för att förklara sina tolkningar av begreppet samhörighet. Ingen har definierat samhörighet som en medfödd egenskap eller något som grundläggs i barndomen och som är avhängigt exempelvis trygga uppväxtvillkor. Definitionerna har beröringspunkter med Putnams (1995:67) definition av socialt kapital, nämligen ”features of social organization such as networks, norms, and social trust that facilitate coordination and cooperation for mutual benefit”. När människor träffas och är delaktiga i formella eller informella organisationer, skapas det en mellanmänsklig tillit och ett förtroende som genererar ett socialt kapital hos individen. Detta kapital möjliggör sedan ett fortsatt samarbete, vilket i sin tur genererar ett ökat socialt kapital, vilket i sin tur... och så vidare.

För att återkoppla till det som i inledningen diskuteras som den klassiska hönan eller ägget-frågan (vad kom först?), och som i den här kontexten formuleras som: Vad kommer först? Är det människans redan existerande känsla av samhörighet som driver henne till platser och sammanhang där denna samhörighet verkar och förstärks, eller är det platsen och sammanhanget som skapar känslan av samhörighet hos individen? Hur ser orsakssambandet ut? I det empiriska materialet uttrycks en tveksamhet både över vad samhörighet består av, alltså själva definitionen av begreppet, och hur det ligger till med kausaliteten när det gäller att skapa samhörighet. Och kanske är frågan om vad som kommer först irrelevant då det troligen föreligger en ömsesidig påverkan.

Det finns inget utbrett stöd i det empiriska materialet för Rothsteins (2003) teoretiska antagande om att socialt kapital främst genereras genom att människor känner förtroende för sina politiska och offentliga institutioner. Ingen av intervjupersonerna talar om exempelvis vikten av att fungera som en brobyggare mellan individ och stat i arbetet med att skapa samhörighet, eller om att ”kroka arm” med det offentliga och tillsammans skapa sociala värden. När det gäller vad intervjupersonerna tänker om samhörighetens tillblivelse och varande får således inte Rothsteins (a.a.) teori om statens roll i hur socialt kapital skapas något vidare stöd. Vid en tolkning av det empiriska materialet utifrån vilka teorier det ger uttryck för, verkar man inte tänka att samhörighet uppstår i samverkan med staten och dess

institutioner. Om man applicerar Rothsteins (a.a) teoretiska antaganden på studiens resultat skulle man kunna säga att det sociala kapital - eller den samhörighet - man genererar på Sofielunds Folkets Hus inte är av det "rätta" slaget, det vill säga att det kommer inte att kunna sträcka sig utanför den egna domänen och dess tillhörande krets: Samhörigheten begränsas till den grupp som genom en särskiljandets logik är separerad från andra grupper i samhället. Dock lyfter två av intervjupersonerna - Brian och Gunilla - vikten av att känna samhörighet och delaktighet med "samhället" eller "systemet" som de uttrycker det. Dessa tankegångar har beröringspunkter med Rothsteins (a.a.) teoretiska utgångspunkt att samhörighet främst skapas och förekommer på en mer abstrakt och aggregerad nivå mellan individen och ett samhälles offentliga institutioner och politiska sfär. Men det empiriska resultatet ger alltså inte uttryck för att det är så man arbetar för att skapa samhörighet på Sofielunds Folkets Hus, även om det för några av intervjupersonerna upplevs som väsentligt för den egna känslan av samhörighet. Sammanfattningsvis kan sägas att det i studiens resultat finns en empirisk förankring för Putnams (1995;2001) teoretiska antagande om att socialt kapital skapas när människor förenar sig och gör saker tillsammans, medan Rothsteins (2003) teori om de offentliga institutionernas betydelse för skapandet av socialt kapital, eller social tillit, får en mer undanskymd roll.

6.2 Samhörighet som begrepp och dess olika former

Hur kan vi då med hjälp av studiens teoretiska ramverk och empiriska resultat förstå samhörighet som begrepp? Det verkar finnas en antagonism i begreppet när det gäller dess praktiska förankring: det har både en inkluderande och en exkluderande funktion, något som får stöd i studiens teoretiska perspektiv. Intervjupersonerna talar om den egna verksamheten som en slags protest och en motkraft till ett samhälle som man menar håller på att krackelera, och man motiverar sin egen existens utifrån detta ställningstagande. Den samhörighet som Sofielunds Folkets Hus säger sig stå för, kräver båda sidorna, både ett "vi" och ett "dom": Det ena kan inte existera utan det andra. Rothsteins (2003) teoretiska perspektiv får som nämnts ovan inte något vidare stöd av studiens resultat, utan de

offentliga institutionernas roll i tillits- och samhörighetsskapandet får i det här sammanhanget en annan funktion än den Rothstein menar att den har. Stat och kommun får i stället spela rollen av en bov som man kan positionera sig mot i sitt arbete för att skapa samhörighet. Det tjänar ett syfte att hålla fast vid spänningen mellan ”vi” och ”dom”, ty i den finns existensberättigandet.

Putnams (2001) uppdelning av socialt kapital i två dimensioner, sammanbindande och överbryggande, kan båda återfinnas i det empiriska materialet. Intervjupersonerna berättar om en vision som handlar om att Sofielunds Folkets Hus ska vara för alla. Detta hoppas man skapa genom att tillhandahålla ett rum, en plats, för gemenskap. Dörrarna till rummet ska vara öppna, till exempel behöver de föreningar som inte har råd att betala hyra inte göra det, men ändå ha kvar tillgången till lokalerna. Att skapa band mellan olika människor och grupper i lokalsamhället och Malmö i stort kan liknas vid det Putnam (2001) kallar överbryggande socialt kapital. De svårigheter som intervjupersonerna beskriver när det gäller att få boende i närområdet att besöka ”sitt” folkets hus, eller som intervjuperson Anita uttrycker det: ”det finns sociala gränser som är svåra att suddas ut”, är i linje med de - i jämförelse med sammanbindande socialt kapital - svagare relationer som kännetecknar det överbryggande sociala kapitalet. Det har i intervjuvaren även framkommit kritik mot att arbetet för samhörighet inkluderar vissa grupper i samhället, och därmed utesluter andra. Detta kan sättas i relation till de sociala band som finns inom Sofielunds Folkets Hus och som möjligtvis främjas av den tydliga åtskillnaden mellan ”vi” (=Sofielunds Folkets Hus/civilsamhället) och ”dom” (=stat, kommun, politiken). Dessa sociala band kan liknas vid ett sammanbindande socialt kapital. Om vi ansluter oss till det teoretiska perspektiv som Putnam står för måste vi också acceptera att, som Putnam (2001:380-382) själv uttrycker det: ”vissa former av sammanbindande socialt kapital kan hindra försök att bygga upp överbryggande socialt kapital och tvärtom... det sociala kapitalet skapas ofta lättast i opposition mot något eller någon”.

Om vi i stället skulle ansluta oss till det teoretiska perspektiv som Rothstein (2003) står för, och dela upp socialt kapital i två andra dimensioner - en

kvantitativ och en kvalitativ - undviker vi anklagelsen om det paradoxala som kan riktas mot uppdelningen av socialt kapital i en sammanbindande och en överbryggande form. I Rothsteins (a.a.) definition av socialt kapital innefattas en kvantitativ dimension, som handlar om antalet sociala kontakter som en person har, och en kvalitativ dimension som rymmer graden av tillit som finns i de sociala kontakterna. De två dimensionerna kan slås samman, och summan av individens sociala kontakter multiplicerat med graden av tillit i dessa kontakter utgör individens totala sociala kapital. Utifrån detta kan sägas att Sofielunds Folkets Hus erbjuder en arena för att rymma den kvantitativa dimensionen av socialt kapital, medan den kvalitativa dito mer lämnas åt individerna själva att skapa. De öppna dörrarna till rummet får symbolisera en tro på att alla potentiella möten är av godo, och att det ur dem kan skapas samhörighet. Man erbjuder således en potential för att skapa både överbryggande och kvantitativt socialt kapital.

Men vad händer när det till exempel bara är vissa grupper av människor som söker sig innanför dörrarna? När likasinnade dras till likasinnade? Då kanske det är så att det överbryggande får ge vika för det sammanbindande, oavsett ambitionen att vara en plats för "alla". Rothstein (a.a.) argumenterar för att samhällen som präglas av frivilliga sociala nätverk - likt de som skapas på Sofielunds Folkets Hus - *inte* har ett stort socialt kapital. Tvärtom, menar han, har många mellanmänskliga nätverk som sin centrala funktion att skapa motsatsen till tillit och förtroende, "nämligen misstro eller hat mot det omgivande samhället" (a.a:166). Detta argument får stöd i det empiriska resultatet när intervjupersonerna ger uttryck för en samhällskritik och ett missnöje med det kommunala och politiska systemet. Dock kan det inte påstås att detta är Sofielunds Folkets Hus huvudsakliga funktion, utan misstron bör tolkas med försiktighet och kan bero på flera olika saker som denna studie inte har lyckats belysa.

Vidare, och som kommer till uttryck i några av intervjuvaren, kanske initiativ måste tas från kommunens sida, och att man genom en samverkan med Sofielunds Folkets Hus kan återfå eller öka legitimiteten och förtroendet för de

offentliga institutionerna? Möjligtvis är det detta som måste till för att samhörighet av det generella, mer överbyggande slaget skall främjas, det vill säga inte en samhörighet som är baserat på en särskiljandets logik, ett "vi och dom".

När det gäller Durkheim (1984) och solidaritetens samhälleliga betydelse gör även han en teoretisk uppdelning, den mellan mekanisk och organisk solidaritet. Den mekaniska solidariteten återfinns enligt Durkheim i samhällen som är homogena och har en stark social kontroll, och den organiska kan ses i pluralistiska samhällen med svag social kontroll. Sofielunds Folkets Hus finns i ett område som präglas av heterogenitet och en relativt låg social kontroll, vilket utifrån ovanstående borde tala för förekomsten av organisk solidaritet. Durkheim, liksom både Rothstein och Putnam, talar om samhällsförändring och vilka följder den kan få för hur ett samhälle hänger ihop. När förutsättningarna för det kitt som håller ihop människor och samhällen förändras, eroderas eller rent utav försvinner, vad återstår då? Utifrån Durkheim borde ett samhälle eller ett område såsom Sofielund i Malmö hållas ihop av en organisk solidaritet, baserad på de olika funktioner som människorna i området har. Det ömsesidiga beroendet som olikheterna frambringa bygger relationer och således samhörighet. Dock bör ytterligare en dimension av organisk solidaritet i ett nutida samhälle belysas, nämligen den som handlar om (förvärvs)arbetslöshet. *The Division of Labour* (min understrykning) (1984) är titeln på ett av Durkheims verk från slutet av 1800-talet, och hans teoretiska antagande bygger på att människor har ett arbete genom vilket de urskiljer sig från andra arbetare, med andra funktioner och uppgifter. I denna heterogena arbetsfördelning uppstår ett ömsesidigt beroende och ur detta växer en organisk solidaritet fram. Vad händer då när funktionernas grund - själva arbetet - inte finns? Sofielund är ett område som präglas av en relativt sett hög arbetslöshet, likaså Malmö och Sverige i stort, och särskilt när det gäller de yngre medborgarna. Utifrån Durkheims teoretiska perspektiv, vad händer med den organiska solidariteten när förutsättningarna för den inte finns? Tar en annan form av solidaritet vid? En solidaritet som går att likna vid det sammanbindande och kvalitativa sociala kapitalet? Kan det vara så att i ett samhälle som präglas av individualism och där en av plattformarna för att skapa överbyggande samhörighet - förvärvsarbetet (om vi nu håller oss till Durkheims

tankegångar) - saknas i vissa grupper och områden, måste något annat ta vid, och att detta något annat utgörs av relationer som är mer sammanbindande, men också mer exkluderande till sin form? I och med ett förvärvsarbete - som ofta också erbjuder ett gemensamt normsystem - får det kollektiva medvetandet en tydlig form; det blir en slags gemensam nämnare att förhålla sig till, vilken i sin tur verkar för att hålla samman de människor som ingår i den gemenskapen. Enkelt uttryckt: det skapas förutsättningar för att bilda överbryggande, kvantitativt socialt kapital inom ramarna för ett kollektivt medvetande, och "the division of labour" möjliggör en mellanmänsklig, organisk solidaritet. Mot bakgrund av detta kan Sofielunds Folkets Hus ambition att vara en mötesplats för människor som "hamnat utanför" ses som ett försök att skapa en gemenskap där en organisk solidaritet kan skapas, även om förvärvsarbete inte är en faktor för de människor som tar del av denna gemenskap (exempelvis de som är föremål för olika arbetsmarknadsinsatser, såsom den så kallade fas 3).

6.3 Samhörighet och jämlikhet - en paradox?

Wilkinson och Pickett (2010) skriver i *Jämlikhetsanden: Därför är mer jämlika samhällen nästan alltid bättre samhällen* att de önskar ett mer jämlikt samhälle där känslan av samhörighet är återerövrade. Kommission för ett socialt hållbart Malmö (2013) poängterar samhörighetens betydelse för både människors hälsa och för ett gott samhälle i stort. I kombination med detta lyfts civilsamhällets potential när det gäller att skapa sammanhållande åtgärder, både på den allmänpolitiska agendan och på lokal nivå i Malmö. Hur hänger då jämlikhet och samhörighet ihop?

Studiens empiriska material visar på att man i arbetet för att skapa samhörighet kan ställas inför aspekter av samhörighet som i viss mån står i konflikt med varandra: för att ett "vi" ska kunna byggas måste det finnas ett "dom". Det kan således finnas ett inbyggt exkluderande moment i de sammanbindande processerna. Detta är något som Putnam (2001) själv reflekterar över när han ställer sig frågan: Ligger det sociala kapitalet i fejd med jämlikheten? För att möta samhällsutmaningar på en kollektiv nivå efterfrågar han skapandet av just den form av socialt kapital som han själv menar är svårast att bygga, nämligen det överbryggande, för i detta finns också förutsättningarna för ett mer jämlikt

samhälle. Putnam uppmanar alla att bilda ”nätverk som överbryggas de etniska, sociala och geografiska klyftor som bryter sönder våra storstadsområden” (a.a: 429).

Studiens intervjupersoner betonar att jämlikhet och människors lika värde är viktigt. Ett exempel på detta är att föreningar inte utesluts om de inte kan betala hyran. Detta ”regellösa” sätt att förhålla sig på anser man vara något främjande för samhörighetsskapandet: alla är välkomna! Kanske att man skulle kunna kalla detta förhållningssätt för ett slags väktarskap av en generell välfärd på civilsamhällesnivå. Ett annat exempel är hur intervjupersonerna beskriver att de arbetar för att hålla ”öppna dörrar” till ett rum som alla ska uppleva sig ha tillgång till. Parallellt med detta framkommer det kritik mot den egna organisationens sätt att arbeta på, och det ges uttryck för tvivel om det verkligen är så att alla känner sig välkomna, utan att det möjligtvis kan vara så att vissa grupper av människor inkluderas medan andra exkluderas. Tolkat med hjälp av studiens teoretiska ramverk är detta i sig inte så konstigt: De sammanbindande processerna har även en uteslutande funktion när likasinnade dras till likasinnade. Putnam (a.a:378) menar att klasskillnader riskerar att förstärkas om ”föreningslivets sociala och politiska makt förstärks”, något som rekommenderas på lokal nivå i Malmö. Dock behöver ju inte de olika formerna av samhörighet utesluta varandra (jämför med resonemanget ovan om vikten av att utifrån ett jämlikhetsperspektiv skapa överbyggande socialt kapital). Den sammanbindande samhörigheten i den lilla gruppen kan kanske främja den överbyggande samhörigheten mellan olika grupper på Sofielunds Folkets Hus, och i förlängningen, i samhället i stort.

Om man i stället skulle utgå från Rothsteins (2003) antagande om att socialt kapital främst skapas i samhällen där tilliten till de offentliga institutionerna är hög, får arbetet för att skapa jämlikhet en annan roll: Ett universellt välfärdssystem implementerat av högkvalitativa och pålitliga offentliga institutioner som fördelar möjligheter och resurser rättvist bland medborgarna, skapar också föreställningen om att vi alla ingår i ett socialt sammanhang som sträcker sig längre än till de närmast sörjande (Rothstein, 2011). Detta har i sin tur en positiv effekt på den mellanmänniska tilliten och således ett samhälles sociala kapital (a.a.). I intervjuvären framkommer det en kritik mot ett samhälle som man menar håller på att gå sönder, och vissa samarbetsvårigheter med de

kommunala institutionerna lyfts fram. Beskrivningen av denna negativa samhällsutveckling och hur Sofielunds Folkets Hus på ett sätt hamnar i opposition till den, eller i alla fall protesterar mot den, kan utifrån Rothsteins (2003) teoretiska antaganden tolkas som att något håller på att hända med detta abstrakta ”större sociala sammanhang” som jag som samhällsmedborgare har kunnat relatera till, och identifiera mig med. Brian ger uttryck för detta när han säger att han har en stark känsla av samhörighet med det svenska samhället, men inte med den svenska staten. Här lyfts alltså den politiska offentliga sfären ut ur Brians definition av det svenska samhället.

7 Avslutande diskussion

Denna uppsats tar avstamp i syftet att undersöka bilder av samhörighet och dess praktiska förankring i civilsamhället. Detta har gjorts genom en fallstudie av arbetet för att skapa samhörighet på en av civilsamhällets lokala arenor, Sofielunds Folkets Hus i Malmö. De frågeställningar som har styrt undersökningen är hur samhörighet definieras av praktiker på Sofielunds Folkets Hus, hur man resonerar kring hur samhörighet skapas, vad det är man gör för att skapa samhörighet, hur samhörighet som begrepp kan förstås utifrån ett teoretiskt perspektiv, och om samhörighet kan se olika ut och vad det i så fall får för konsekvenser för strävan att skapa samhörighet. Motivet bakom forskningsfrågan stammar dels ur ett personligt intresse, dels ur det arbete som Malmökommissionen har bedrivit de senaste åren, och som resulterade i rapporten *Malmös väg mot en hållbar framtid. Hälsa, välfärd och rättvisa* (Kommission för ett socialt hållbart Malmö, 2013). I rapporten nämns samhörighet som en viktig förutsättning för ett jämlikt samhälle och en god hälsa. Man pekar även på civilsamhällets roll som en betydelsefull aktör med stor potential att skapa just samhörighet. På en internationell nivå är intresset för social tillit, eller socialt kapital, stort. I den uppmärksammade boken *Jämlikhetsanden - Därför är mer jämlika samhällen nästan alltid bättre samhällen* (2009) framhålls forskning som visar hur graden av ojämlikhet har en påverkan på människors fysiska och psykiska hälsa. Boken avslutas med en önskan om ett mer jämlikt samhälle där

känslan av samhörighet är återerövrade. I olika sammanhang, med olika motiv och olika uttryck, diskuteras samhörighetens betydelse. Men åsikterna om hur den skapas går isär. Denna studie har därför syftat till att undersöka hur praktiker själva resonerar om dess tillblivelse och betydelse, och med hjälp av ett analytiskt ramverk bestående av teoretiska begrepp och perspektiv lånade från Robert Putnam (2001), Bo Rothstein (2003) och Émile Durkheim (1984), söka svar på ovan nämnda frågeställningar.

Resultatet kan tolkas som om att samhörighet är något som tillskrivs goda värden och stora förhoppningar, men att det är komplexa sociala processer som är i spel, och att definiera vad samhörighet egentligen är, eller består av, är inte helt enkelt. I det empiriska materialet ges olika definitioner, men det föreligger en övervikt på det mellanmänniska samspelet, att göra saker tillsammans, att känna gemenskap med andra, att vara delaktig. När det gäller hur samhörighet skapas finns det i studiens resultat stöd för Putnams (2001) teoretiska antaganden om att det är genom att förena sig som social tillit uppstår och främjas. Dock är det av intresse att titta närmare på vilken typ av samhörighet som skapas i sammanhang som präglas av en särskiljandets logik, där ”vi och dom” sätter ramarna för vad man skulle kunna kalla samhörighetens yttre gräns, eller vad Putnam skulle kalla sammanbindande socialt kapital. Dock ger Sofielunds Folkets Hus uttryck för att man vill vara en arena för alla, där dörrarna är öppna och vem som helst, oavsett om du har pengar eller inte, kan få en plats: man vill utgöra en plattform för att skapa det Putnam kallar överbryggande socialt kapital. Man vill ”sudda ut gränser”, som en av intervjupersonerna säger.

Studiens resultat visar som, tidigare nämnts, på en slags paradox i arbetet för att skapa samhörighet, samtidigt som det idag vilar stora förhoppningar på civilsamhällets roll när det gäller att bygga socialt hållbara städer. Mot bakgrund av ovanstående kan det finnas anledning att fundera och reflektera över vad olika former av samhörighet, eller olika typer av socialt kapital, kan få för implikationer för strategier för hur samhörighet kan och kommer att byggas i vårt alltmer pluralistiska samhälle: vad kommer kittet som håller människor samman bestå av? Och vilken roll kommer civilsamhällets aktörer spela? I ett samhälle där vi alltmer

kan välja vad vi identifierar oss som, eller till vilken grupp vi vill höra (olika subkulturer, grupper, intressen, yrken, politisk tillhörighet, musikstil med mera), riskerar kanske arenorna - till exempel den som skolan utgjorde innan det fria skolvalet infördes, eller den allmänna värnplikten - för att skapa relationer och nätverk mellan olika identiteter och olika grupper alltmer försvinna. Den sammanbindande samhörigheten kanske blir starkare då vi alltmer väljer att träffa likasinnade, på bekostnad av den samhörighet som kan skapas mellan ytteligheter, och olikheter...

7.1 Till sist

Denna studie har syftat till att undersöka bilder av samhörighet och dess praktiska förankring i civilsamhället. Detta har gjorts genom att närmare undersöka en av dess lokala aktörer. Stigendal (2002:89) skriver att ”en av vetenskapandes viktigaste uppgifter är att omformulera frågor. Många gånger besvaras frågor bäst genom formulerandet av nya”. Och det är kanske just detta som är själva essensen i forskningen, att vara en del av en framåtrörelse, en process, som ibland - om inte oftast - lämnar forskaren med fler frågor än svar vid vägs ände. Och så har det verkligen känts under arbetet med denna uppsats. Många gånger har frågorna varit fler än svaren. Nya tankegångar har lett till nya frågetecken. Rothstein (2003:90), frekvent refererad till i denna studie, har skrivit att ”vad som är viktigt inom forskningen är att ha fel på ett verkligt intressant sätt”. Och det är ju en trösterik tanke nu när jag sitter här och ska sammanfatta tankarna. Oavsett hur resultatet av detta arbete mottas av dig som läser, har det varit en väldigt värdefull och lärorik process för mig, och för det är jag glad och tacksam. Med detta sagt, kan jag se tillbaka på starten av arbetet med uppsatsen som präglad av en viss naivitet inför forskningsfrågan. Ju längre processen framskridit, desto mer komplext har ”landskapet” blivit, och många potentiella vägar har visat sig. Jag har valt att slå in på vissa, medan andra har förblivit utforskade. Kanske att framtiden bjuder på nya möjligheter att undersöka dessa närmare...

Sanna

Referenser

Arrhenius, Gustaf & Rothstein, Bo (2012). *Tillsammans: en fungerande ekonomisk demokrati*. Stockholm: SNS förlag.

Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber.

Bourdieu, Pierre (1986). "The forms of Capital" i Richardson, John G *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Westport, Connecticut: Greenwood. <https://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/fr/bourdieu-forms-capital.htm> (hämtad 2015-01-03)

Blom, Björn & Morén, Stefan (2007). *Insatser och resultat i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Durkheim, Émile (1983). *Själv mordet*. Lund: Argos.

Durkheim, Émile (1984). *The division of labour in society*. Basingstoke: Macmillan.

Durkheim, Émile (1993). *Ethics and the Sociology of Morals*. Buffalo, New York.

Eliasson, Rosmari (1995). *Forskningsetik och perspektivval*. Lund: Studentlitteratur.

Emmelin & Eriksson (2012). *Kan socialt kapital "byggas in" i våra bostadsområden och därmed förbättra invånarnas upplevda och mentala hälsa?* Malmö: Malmö stad. <http://malmo.se/download/>

18.1558e15e13973eeaa0e8000259/1383647138259/Socialt+kapital+i+bostadsområden_Emmelin.pdf (hämtad 2014-03-05)

Eriksson, Malin (2003). *Socialt kapital. Teori, begrepp och mätning - en kunskapsöversikt med fokus på folkhälsa*. Umeå: Umeå Universitet. <http://polisen.azurewebsites.net/wp-content/uploads/2013/05/Socialt-kapital.pdf> (hämtad 2015-01-03)

Eriksson, Malin (2010). *Social capital, Health and Community Action - Implications for Health Promotion*. Umeå: Umeå universitet. <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:319847/FULLTEXT01> (hämtad 2015-01-22).

Folkbildningsföreningen (2012). *Så var 2012 ur Folkbildningsföreningens perspektiv*. Malmö: Folkbildningsföreningen.

Flyvberg, Bent (2006). "Five Misunderstandings About Case-Study Research". *Qualitative Inquiry*. Vol.12, 2, 219-245. <http://flyvbjerg.plan.aau.dk/Publications2006/0604FIVEMISPUBL2006.pdf> (hämtad 2015-01-04).

Förenta nationerna (2014). "Good Governance and Human Rights". <http://www.ohchr.org/en/Issues/Development/GoodGovernance/Pages/GoodGovernanceIndex.aspx> (hämtad 2014-11-02)

Giddens, Anthony (1978). *Durkheim*. Hassocks, Sussex: Harvester P.

Gilje, Nils & Grimen, Harald (2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos.

Glokala folkbildningsföreningen (2013). *En årsberättelse om Glokala folkbildningsföreningen*. Malmö: Glokala folkbildningsföreningen.

Goldmann, Kjell & Pedersen, Mogens N. & Österud, Öyvind (red) (1997). *Statsvetenskapligt lexikon*. Stockholm: Universitetsforlaget.

Good Governance Guide (2012). "What is good governance?". <http://www.goodgovernance.org.au/about-good-governance/what-is-good-governance/> (hämtad 2014-11-02)

Henriksson, Benny & Månsson, Sven-Axel (1996). "Deltagande observation" i Svensson, Gunnar & Starrin, Bengt (red.) (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Jacobsson, Katarina (2008). "Den svårfångade kvaliteten" i Katarina Sjöberg & David Wästerfors (red) (2008). *Uppdrag: forskning - konsten att genomföra kvalitativa studier*. Malmö: Liber.

Jacobsson, Katarina & Meeuwisse, Anna (2008). "Fallstudieforskning" i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red.) (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur & kultur.

Kommission för ett socialt hållbart Malmö (2013). *Malmös väg mot en hållbar framtid. Hälsa, välfärd och rättvisa*. Malmö: Malmö stad.

Lindgren, Simon (2007). *Sociologi 2.0: samhällsteori och samtidskultur*. Malmö: Gleerup.

Lynch, John & Smith, George D & Hillemeier, Marianne & Shaw, Mary & Raghunathan, Trivellore, & Kaplan, George (2001). "Income inequality, the psychosocial environment, and health: Comparisons of wealthy nations." *Lancet*, 358, 9277, 194-200.

Löfgren, Karl (2012). *Implementeringsforskning- en kunskapsöversikt*. http://malmo.se/download/18.d8bc6b31373089f7d9800026367/1383647150153/Karl+Löfgren_Implementeringsforskning.pdf (hämtad 2015-01-05).

Malmö stad (2014). *Seved*. <http://www.malmo.se/seved> (hämtad 2014-03-03).

Malmö stadskontor (2008). *Områdesfakta Södra Sofielund*. <http://malmo.se/download/18.41e3f877120389465948000346/1383648123909/044.Södra+Sofielund.pdf> (hämtad 2015-01-05).

Merriam, Sharan B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Platt, Johan (1973). "Social traps". *American Psychologist*, Vol. 28, 641-651. <http://eds.a.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=5010003a-a7d1-4d08-8452-b37465179d45%40sessionmgr4001&vid=8&hid=4103> (hämtad 2014-12-25)

Polismyndigheten i Skåne (2011). *Trygghetsmätning 2011. Malmö och Burlöv*. http://malmo.se/download/18.d8bc6b31373089f7d9800078221/1383649199581/Trygghetsmatning_Malmö_20111012.pdf (hämtad 2015-01-05).

Portes, Alejandro (1998). "Social capital. Its origins and applications in modern sociology." *Annual Review of Sociology*. 1/1/1998, 24: 1-24 <http://eds.a.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=f6dd3836-865d-4ca5-be2a-3c6db3246e10%40sessionmgr4002&vid=18&hid=4103> (hämtad 2014-10-19)

Proposition 2009/10:55. *En politik för det civila samhället*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Putnam, Robert D. (1995). "Bowling alone: America's declining social capital". *Journal of Democracy*. Vol. 6, 1. 1995, 65-78. http://muse.jhu.edu.ludwig.lub.lu.se/journals/journal_of_democracy/v006/6.1putnam.html? (hämtad 2015-01-03).

Putnam, Robert D. (1996). *Den fungerande demokratin: medborgarandans rötter i Italien*. Stockholm: SNS förlag.

Putnam, Robert D. (2001). *Den ensamme bowlaren: den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse*. Stockholm: SNS förlag.

Rostila (2008). *Healthy bridges: studies of social capital, welfare, and health*. Stockholm: Stockholms universitet.

Rothenborg, Ole (2011). "Här har gängen tagit över". *Dagens nyheter*. <http://www.dn.se/nyheter/politik/har-har-gangen-tagit-over/> (hämtad 2014-03-03).

Rothstein, Bo (2003). *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS förlag.

Rothstein, Bo (2011). *Social tillit, lycka, korruption och välfärdsstat*. http://som.gu.se/digitalAssets/1351/1351258_065-084-bo-rothstein.pdf (hämtad 2015-01-05).

Rønning, Rolf & Starrin, Bengt (red.) (2011). "Socialt kapital - ett fruktbart begrepp" i *Socialt kapital - i ett välfärdsperspektiv*. Malmö: Liber.

Silverman, David (2006). *Interpreting qualitative data: methods for analyzing talk, text and interaction*. London: SAGE.

Sofielunds Folkets Hus (2010). *Berättelsen om ett idérikt verksamhetsår*. Malmö: Sofielunds Folkets Hus.

Sofielunds Folkets Hus (2011). *Berättelsen om ett idérikt verksamhetsår*. Malmö: Sofielunds Folkets Hus.

Sofielunds Folkets Hus (2012). *Berättelsen om ett idérikt verksamhetsår*. Malmö: Sofielunds Folkets Hus.

SOU 2000:1. *En uthållig demokrati! Politik för folkstyrelse på 2000-talet*. Stockholm: Regeringskansliet. <http://www.regeringen.se/content/1/c4/06/24/1c43643c.pdf> (hämtad 2015-01-03)

SOU 2000:91. *Hälsa på lika villkor - nationella mål för folkhälsan*. <http://www.regeringen.se/content/1/c4/28/22/f8487356.pdf> (hämtad 2015-01-03).

Statistiska centralbyrån [SCB] (2014). *Andel förvärvsarbetande i befolkningen, procent efter region, variabel och år*. http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_AA_AA0003_AA0003B/IntGr1URB/table/tableViewLayout1/?rxid=a0218525-8b30-4a03-b168-e88f791b812d (hämtad 2015-01-05).

Stigendal, Mikael (2002). *Den gode socialvetenskaparen*. Lund: Studentlitteratur.

Stigendal, Mikael & Rudvall, Göte & Järnegren, Anders & Roos, Hans-Edvard & Björk, Fredrik & Larsson, Håkan (2012). *Glöm inte civilsamhället!* [http://malmo.se/download/18.723670df13bb7e8db1bcaa/Glöm+inte+civilsamhället+\(2\).pdf](http://malmo.se/download/18.723670df13bb7e8db1bcaa/Glöm+inte+civilsamhället+(2).pdf) (hämtad 2015-01-03).

Svensson, Per-Gunnar (1996). "Förståelse, trovärdighet eller validitet?" i Svensson, Per-Gunnar & Starrin, Bengt (red.) (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Sztompka, Piotr (1998). "Trust, Distrust and Two Paradoxes of Democracy". *European Journal of Social Theory*. Vol. 1, 19-32. <http://>

est.sagepub.com.ludwig.lub.lu.se/content/1/1/19.full.pdf+html (hämtad 2015-01-04).

Thijssen, Peter (2012). "From mechanical to organic solidarity, and back: With Honneth beyond Durkheim". *European Journal of Social Theory*. November 2012, 15(4):454-470. <http://est.sagepub.com.ludwig.lub.lu.se/content/15/4/454.full.pdf+html> (hämtad 2015-01-04).

Trägårdh, Lars & Selle, Per & Skov Henriksen, Lars & Hallin, Hanna (red) (2013a). *Civilsamhället klämt mellan stat och kapital. Välfärd, mångfald, framtid*. Stockholm: SNS förlag.

Trägårdh, Lars & Wallman Lundåsen, Susanne & Wollebaek, Dag & Svedberg, Lars (2013b). *Den svala svenska tilliten: förutsättningar och utmaningar*. Stockholm: Författarna och SNS förlag.

Valmyndigheten (2014a). *Val till riksdagen - röster*. <http://www.val.se/val/val2010/slutresultat/R/rike/index.html> (hämtad 2015-01-05).

Valmyndigheten (2014b). *Val till riksdagen - Röster - Malmö kommun*. <http://www.val.se/val/val2010/slutresultat/R/rvalkrets/11/index.html> (hämtad 2015-01-05).

Vetenskapsrådet (2003). *Svensk forskning om demokrati, offentlig förvaltning och folkrörelser*. Stockholm: Vetenskapsrådet. http://www.cm.se/webbshop_vr/pdfer/vr_2023.pdf (hämtad 2014-10-20)

Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed*. <http://www.vr.se/download/18.3a36c20d133af0c12958000491/1340207445825/God+forsknings+sed+2011.1.pdf> (hämtad 2015-01-04).

Vetenskapsrådet (2012). *Var står forskningen om civilsamhället? En internationell översikt*. Stockholm: Vetenskapsrådet. http://www.cm.se/webbshop_vr/pdfer/2012_04.pdf (hämtad 2014-02-19)

Vetenskapsrådet (2013). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (hämtad 2014-12-27).

Världsbanken (2011). *What is social capital?* <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTSOCIALDEVELOPMENT/EXTTSOCIALCAPITAL/0,,contentMDK:20185164~menuPK:418217~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:401015,00.html> (hämtad 2014-02-12)

Wilkinson, Richard & Pickett, Kate (2010). *Jämlikhetsanden - Därför är mer jämlika samhällen nästan alltid bättre samhällen*. Stockholm: Karneval.

World Health Organization (2008). *Closing the gap in a generation: health equity through action on the social determinants of health*. Geneva: World Health Organization. http://www.who.int/social_determinants/final_report/csdh_finalreport_2008.pdf (hämtad 2014-02-03)

Yin, Robert K. (1994). *Case study research: Design and methods*. London: Sage. [https://books.google.se/books?id=FzawIAdilHkC&printsec=frontcover&dq=Yin,+R.+K.+%281994%29.+Case+study+research:+Design+and+methods&hl=sv&sa=X&ei=0rehVOiELqrcywObuYG4Cw&ved=0CCEQ6AEwAA#v=onepage&q=Yin%2C%20R.%20K.%20\(1994\).%20Case%20study%20research%3A%20Design%20and%20methods&f=false](https://books.google.se/books?id=FzawIAdilHkC&printsec=frontcover&dq=Yin,+R.+K.+%281994%29.+Case+study+research:+Design+and+methods&hl=sv&sa=X&ei=0rehVOiELqrcywObuYG4Cw&ved=0CCEQ6AEwAA#v=onepage&q=Yin%2C%20R.%20K.%20(1994).%20Case%20study%20research%3A%20Design%20and%20methods&f=false) (hämtad 2015-01-04).

Bilaga 1 - förteckning över verksamheter

År 2010s verksamhet i Sofielunds Folkets Hus		
Aktivitet	Mål/syfte	Klassificering
Praktikanter	Glädje/introduktion till arbetslivet	Arbetsmarknad
JUG (Jobb- och utvecklingsgaranti) Fas 3	Arbetsutbildning, gemenskap	Arbetsmarknad
Café Marilú	Servering	Mötesplats
Konst i huset/fotoutställning	Utställning, exponering	Kultur
Sofielundsbladet (2 nr)	Bidra till ett bättre Sofielund	Kommunikation
Radio Sofielund Radio Rock Tillsammans Diskrepo La llave de los misterios Calle latino	Informera om huset samt diskutera allmänmänskliga ämnen. "Ett hus för alla". Lokala artister. "Att ge röst åt sådant som många tänker, men få talar om". Humor och varierad musik från Latinamerika. Spansktalande gemenskap.	Kommunikation
NärTV för spansktalande	Riktat till spansktalande malmöbor. Mål: att leverera ett program där det lokala föreningslivet och lokala aktiviteter står i centrum.	Kommunikation
sofielund.org , en virtuell mötesplats för alla	Visa upp SFH's verksamheter och göra reklam för den.	Mötesplats
Sommarläger och dagsutflykter	Gemenskap, natur, rekreation	Mötesplats
Polska blommor (dans och musik). Polsk förening.	Sprida polsk kultur	Kultur
Unga örnar (nät-tvproduktion, dans, origami, schack, konst, radio)	Jämlikhet, barns rätt	Mötesplats
Möllevångens scoutkår	Scoutverksamhet, gemenskap	Mötesplats
Origami-workshops	Skapa, kreativitet	Kultur
Unga kan	Unga tjejers deltagande i föreningslivet	Mötesplats
Barn i stan	Dialog och gemenskap, jobba mot fördomar	Mötesplats

År 2010s verksamhet i Sofielunds Folkets Hus		
Aktivitet	Mål/syfte	Klassificering
Kuru-Mapu (Nya rötter), slagverks-kollektiv	Skapa musik, gemenskap	Kultur
Radioprojektet URT (undersökande radioteater) i samarbete med RGRA (Rörelsen Gatans Röst och Ansikte)	Producera radioteater	Kommunikation
Barnteater	Teaterproduktioner för barn	Kultur
Läger och utflykter på sommaren	Erbjuda naturupplevelser och gemenskap	Mötesplats
Romsk ungdomskanal	Sända och diskutera romsk kultur, skapa förebilder	Kommunikation
ARLA (boliviansk folkdans)	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
Candela (colombiansk folkdans)	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
Capoeira (kampsport med inslag av musik, dans och filosofi)	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
IFK Softe (fotboll och volleyboll för tjejer)	Gemenskap, glädje, motion	Sport
Kastanjeskolan (hyr lokaler på dagtid)	Bedriva utbildning	Utbildning
Föreningen Lebato (senegalesisk kultur)	Gemenskap	Mötesplats
Diasporaföreningen (för äldre spankalande kvinnor)	Gemenskap	Mötesplats
Manskören Sångarbröderna	Gemenskap, glädje, musik	Kultur
ABF körsång	Gemenskap, glädje, musik	Kultur
Malmö Mässingssextett	Gemenskap, glädje, musik	Kultur
Qi gong	Avslappning, motion	Sport
Tai chi	Avslappning, motion	Sport
Vävstuga	Gemenskap, hantverk	Mötesplats
ARLA (boliviansk folkdans)	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
Capoeira (kampsport med inslag av musik, dans och filosofi)	Motion	Sport
Tango Sofielund	Glädje, motion, gemenskap	Kultur

År 2010s verksamhet i Sofielunds Folkets Hus		
Aktivitet	Mål/syfte	Klassificering
Tango Marcela	Glädje, motion, gemenskap	Kultur
Tango Lucia	Glädje, motion, gemenskap	Kultur
ABF (kinesiska för adoptivföräldrar)	Språkkunskap	Utbildning
Chile lindo (chilensk folkdans)	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
Candela (colombiansk folkdans)	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
S-kvinnor	Gemenskap, politik	Mötesplats
Sofielunds S-förening	Gemenskap, politik	Mötesplats
Salsa Lester	Glädje, motion, gemenskap	Kultur
Lokal TV	Producera och sända lokala nyheter	Kommunikation
Närradio	Producera och sända lokala nyheter	Kommunikation
Kenpo (japansk kampsport)	Motion, glädje	Sport
Svenska	Språkkunskap, folkbildning	Utbildning
Spanska	Språkkunskap, folkbildning	Utbildning
Folkbildningsföreningen (teckenspråk, tolkutbildning)	Folkbildning	Utbildning
Glokala folkhögskolan	"Malmö den glokala staden". Folkbildning där det finns behov.	Utbildning

Sammanlagt 51 olika aktiviteter/föreningar. Källa: Sofielunds Folkets Hus (2010).

År 2011s verksamhet i Sofielunds Folkets Hus		
Aktivitet	Mål	Klassificering
Praktikanter	Glädje/introduktion till arbetslivet	Arbetsmarknad
JUG (Jobb- och utvecklingsgaranti) Fas 3	Arbetsträning, gemenskap	Arbetsmarknad
Café Marilú	Servering	Mötesplats
Unga örnar	Stärka barn och unga genom konstnärliga uttrycksformer	Kultur
Möllevångens scoutkår	Glädje, gemenskap	Mötesplats
Origami-workshop	Öka intresset för origami	Kultur
Kuru-Mapu (skapande workshops med rytmer, instrument och kläder)	Glädje, gemenskap	Kultur
Radioprojektet URT (undersökande radioteater)	Stärka ungdomar, folkbildning	Kultur/kommunikation
Läger och utflykter på sommaren	Gemenskap, glädje	Mötesplats
Romsk ungdomskanal	Gemenskap, folkbildning	Kultur/kommunikation
ARLA (Boliviansk folkdans)	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
Candela (Colombiansk folkdans)	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
Capoeira (kampsport med inslag av musik, sång, dans och filosofi)	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
Kastanjeskolan	Utbildning	Utbildning
Diasporaföreningen (förening för äldre chilenska kvinnor)	Gemenskap, glädje	Mötesplats
Manskören Sångarbröderna	Gemenskap, glädje, musik	Kultur
ABF körsång	Gemenskap, glädje, musik	Kultur
Malmö mässingssextett	Gemenskap, glädje, musik	Kultur
Qi gong	Avslappning, motion	Sport
Tai Chi	Avslappning, motion	Sport
Vävstuga	Gemenskap, hantverk	Mötesplats
Tango Sofielund	Glädje, motion, gemenskap	Kultur

År 2011s verksamhet i Sofielunds Folkets Hus		
Aktivitet	Mål	Klassificering
Tango Marcela	Glädje, motion, gemenskap	Kultur
Tango Lucia	Glädje, motion, gemenskap	Kultur
ABF Kinesiska för adoptivföräldrar	Språkkunskap	Utbildning
Chile lindo (chilensk folkdans)	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
S-kvinnor	Gemenskap, politik	Mötesplats
Sofielunds S-förening	Gemenskap, politik	Mötesplats
Salsa Lester	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
Lokal-TV	Producera och sända lokala nyheter	Kommunikation
Närradio	Producera och sända lokala nyheter	Kommunikation
Kenpo (japansk kampsport)	Glädje, motion	Sport
Svenska	Språkkunskap	Utbildning
Spanska	Språkkunskap	Utbildning
Folkbildningsföreningen (teckenspråk, tolkutbildning, m.m.)	Folkbildning	Utbildning
Bio	Glädje, folkbildning	Mötesplats/kommunikation
Glokala folkhögskolan	Utbildning	Utbildning
Julmarknad	Glädje, gemenskap	Mötesplats
Tryckeriet	Gemenskap, utbildning	Mötesplats/utbildning
Återsvinnlarna	Gemenskap, utbildning	Mötesplats/utbildning
Kamerun Kulturförening	Gemenskap	Mötesplats
Arte Ahora	Utveckla gatukonst	Kultur
Pangea	Gemenskap, teaterkonst	Kultur
Medborgarnas idéforum	Politik	Mötesplats/kommunikation
Sofielunds fritidsgård	Gemenskap	Mötesplats
Lebato kulturförening	Musik, glädje	Kultur
Kuru Mapu Nya rötter	Skapa musik, gemenskap	Kultur

Sammanlagt 47 olika aktiviteter/föreningar. Källa: Sofielunds Folkets Hus (2011).

År 2012s verksamhet i Sofielunds Folkets Hus		
Aktivitet	Mål	Klassificering
Praktikanter	Glädje/introduktion till arbetslivet	Arbetsmarknad
JUG (Jobb- och utvecklingsgaranti) Fas 3	Arbetsträning, gemenskap	Arbetsmarknad
Café Marilú	Servering	Mötesplats
Glokala folkhögskolan	Utbildning	Utbildning
Världskulturdagarna	Folkbildning, politik	Mötesplats/kultur
SFI, svenska för invandrare	Språkkunskap	Utbildning
SMF, studiemotiverande folkhögskolekurs	Utbildning, glädje, gemenskap	Utbildning
Allmän kurs	Utbildning	Utbildning
Glokala medier	Utbildning, gemenskap	Utbildning
Spinneriet	Urban konst och hiphop	Utbildning
Samhällsentreprenör	Utbildning	Utbildning
Glokala tankesmedjan	Utbildning, mötesplats	Utbildning
Permakulturdesign	Omställningsarbete, utbildning	Utbildning
Watch it!	Ungas inflytande	Mötesplats/kultur
Medborgarjournalistik	Demokratiarbete	Kommunikation
Sofielund Agency	Arbetsmarknadsprojekt, glädje, gemenskap	Utbildning
Folkhögskola 2.0	Utbildning, gemenskap	Utbildning
Seniorråd och seniorkurser	Utbildning, gemenskap	Mötesplats/utbildning
Kastanjeskolan	Utbildning	Utbildning
Hide Ydo Dhaqan	Gemenskap, glädje	Mötesplats
Vävstuga	Gemenskap, hantverk	Mötesplats
Diaspora	Gemenskap, glädje	Mötesplats
Sångarbröderna	Gemenskap, glädje, musik	Kultur

År 2012s verksamhet i Sofielunds Folkets Hus		
Aktivitet	Mål	Klassificering
Qi gong	Avslappning, motion	Sport
Radio Real	Stärka ungdomar, producera radio	Mötesplats/kommunikation
Salsa	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
Rockskolan	Glädje, musik, utbildning	Kultur
Körkollektivet	Gemenskap, glädje, musik	Kultur
Körsång ABF	Gemenskap, glädje, musik	Kultur
Kuru Mapu	Skapa musik, gemenskap	Kultur
Arla	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
Tango	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
Möllevångs scoutkör	Gemenskap, glädje, musik	Kultur
Balet	Glädje, motion	Sport
Chile Lindo	Glädje, dans, folktradition	Kultur
Mässingssextett	Gemenskap, glädje, musik	Kultur
Kinesiska ABF	Språkkunskap	Utbildning
Zumba	Glädje, motion	Sport
Portugisiska	Språkkunskap	Utbildning
Senegambiska	Mötesplats	Mötesplats
Arla barn	Gemenskap, glädje, motion	Kultur
Polska blommor	Glädje, gemenskap, folktradition	Kultur

Sammanlagt 42 aktiviteter/föreningar. Källa: Sofielunds Folkets Hus (2012).

Bilaga 2 - Utdrag ur innehåll i verksamhetsberättelser (2010, 2011, 2012)

- Vill fungera som mötesplats och kulturhus
- Vill ha en långsiktig hållbar profil såväl socialt och kulturellt, som ekonomiskt och ekologiskt
- Huset är öppet för olika organisationer, föreningar och kulturarbetare
- Vårt mål är att fungera som en samordnare
- Vi vill även kunna vara ett "växthus" för små föreningar
- Vi vet att de ungas självkänsla, självtillit, känsla av trygghet är av avgörande betydelse för deras utveckling
- Här kan de se sig i ett sammanhang
- Här blir de sedda och kan knyta kontakter med andra
- Vår övertygelse är att det är ett fundamentalt behov hos var och en att känna sig behövd och att ingå i ett sammanhang
- Vi är inte inriktade på ekonomisk vinning, utan på att vara en tillgång för alla
- Här är alla välkomna
- Människor ska få möjlighet att bryta sin isolering
- Vi vill främja en känsla av samhörighet och motverka utanförskap, kriminalitet och drogmissbruk
- I sin egen takt hitta tillbaka till ett meningsfullt och värdigt liv
- Här finns ett mentalt utrymme som inte är vanligt på traditionella arbetsplatser
- Här finns en miljö där man kan komma med det "bagage" man har och bli accepterad som man är och våga växa
- Unikt i sitt slag
- Vi försöker få mer förståelse för att se civilsamhällets värde som skapare av sociala värden, möten som sammanhållande kitt
- Sådant föreningsengagemang - "vi" istället för "jag" - utgör grunden i det demokratiska perspektivet
- Alla våra verksamheter strävar efter att skapa meningssammanhang, se helheter
- Vi vill gemensamt med andra, både i föreningslivet och inom olika enheter i Malmö stad, framöver söka få till stånd ett program för att Malmö ska bli den Glokala staden!

Bilaga 3 - Observationsschema samt fältanteckningar

1. Var sker det?
  2. Vad är det som sker?
  3. Med (av) vem sker det?
  4. Hur sker det?
-

Platsen:

Svårt att hitta. Låst dörr med galler för fönstren. Mottagen av X, som är handledare. Ungefär 10 deltagare i lokalen. Ålder 19, 20 upp till 50.

Cirka en timmes samtal med X.

Mål med projektet: att ta sig vidare mot nånting, arbete/studier, rutiner

Samtal om samhörighet - Samhörighet är ”när rädslan försvinner”.

Man måste börja med sig själv.

Vara öppen. Ta in.

3 saker: Var positiv! Var glad! Lyssna! Din vardag blir roligare, du kommer att passa in överallt.

X: Jag säger inte till ungdomarna när dom kommer hit, ”kom igen, du klarar det här”, utan ”Vi ska ha kul här” (min ant. observera fokusskiftningen från ”du” till ”vi”).

Rädslan för att inte räcka till. Rädslan för att inte vara tillräcklig (hos ungdomarna).

Olika ”kategorier” av deltagare, 2 handledare.

Citat från deltagarna:

det är flum flum

vi gjorde utflykter, det var chill

jag kände något som jag kände igen, vi är alla arbetslösa

känner mig som en i gänget

inte som en sån (fas 3:are, olika kategorier)

gemenskap

vi är på samma nivå
gemenskap - på måndagar äter vi frukost tillsammans, berättar vad vi har gjort i helgen, för att lära känna varandra
jag hamnade precis där jag behövde hamna, träffa de personer jag behövde träffa
arbetsförnedringen - de kan ta sig i brasan
innan hade jag inte ett socialt liv
samhörighet - där man känner sig hemma, där man hör hemma
Jag har samhörighet med mina kompisar, och där det känns bra
(om samhällelig samhörighet) jag skiter i vilket, jag bryr mig inte om samhället, det får någon annan göra
gemensamma projekt, hjälper varandra, tar på varandra
prat om jobbet betydelse för att känna sig delaktig - folk fungerar inte socialt om de inte har ett jobb att prata om
samhörighet ”att vara enade”, med familj, och kompisar, inte samhället i stort
man vill inte träffa på någon man känner när man går på aktivitet (aktivitetsstöd/ ersättning från AF)
vi är alla en del av samhället, går jag in och handlar en liter mjölk så är jag en del av samhället, men jag är ingen aktiv del av det

Egna intryck:

varm känsla
mansdominerat
hjärtlig stämning
råa skämt
fysisk kontakt
skratt
torftig miljö, inga blommor, tyger, färger
Mycket prat om myndigheter, dåligt bemötande, vet inte vem ens handläggare är, fått byta handläggare ofta, förnedrande

Bilaga 4 - Frågeschema intervjuer

Hur skulle du beskriva/definiera samhörighet?

Vad betyder samhörighet för dig?

Tror du att det går att skapa samhörighet och i så fall hur?

Är samhörighet viktigt? Varför?

Hur gör du för att skapa samhörighet?

Tror du att organisationen spelar någon roll för att skapa samhörighet och i så fall på vilket sätt?

Bilaga 5 - Bilder av Sofielunds Folkets Hus

